

Listopadové vzpomínání

Milan Šmíd – listopad 2012

Předehra

V lednu roku 1989 jsem byl na služební cestě v Pekingu, kde čínský film a čínská televize pořádaly pro partnery z Československa výběrovku dokumentárních filmů. Poté, co Čínu navštívili ředitelé, jejich náměstci, šéfredaktoři a šéfdramaturgové, přišla řada i na mne, zástupce šéfredaktora Hlavní redakce pořadů ze zahraničí ČST, hlavně díky tomu, že ta výběrovka byla specializovaná na dokumentární filmy, což spadalo do mé podšéfovské kompetence. Tuto lednovou návštěvu připomínám hlavně proto, že kvůli ní mne minuly události Palachova týdne, které zradikalizovaly postoje četných lidí doma, včetně mé bývalé ženy Jany Šmídové, redaktorky Svobodného slova.

Před prázdninami jsem absolvoval ještě jednu zahraniční cestu – do švýcarského Montreux, kde se konal pravidelný festival zábavných pořadů. Vzpomínám na návrat do Prahy a depresi, kterou ve mně tento výlet vyvolal. Právě občasně cesty na Západ mne každým rokem přesvědčovaly o tom, jak se zvětšuje propast mezi kvalitou života tam a tady, jak zaostáváme v hlavních směrech technologického vývoje.

Například v počítačích, s nimiž jsem měl v televizi co do činění, když pro evidenci a rozsáhlou agendu převzatých pořadů nám výpočetní středisko ČST mohlo nabídnout pouze bulharské počítače SMEP 50/52 jejichž pevný disk rotoval ve skříni velikosti nočního stolku, zatímco ve Švýcarsku byla pécečka na stole běžným vybavením kanceláří.

Tehdy, po návratu z Montreux, jsem si pro sebe vyhodnotil situaci asi takto: U nás je to ztracené, stáváme se čím dál více zaostávající periferií Evropy, ve které ani reformy mocného souseda nerozhýbaly stojaté vody. Utěšoval jsem se tím, že i život na chudé periferii může mít některé přednosti ve srovnání s bohatým centrem, do kterého snad budeme moci čas od času nakukovat. Převáděno do životní perspektivy – vybudovat si chalupu na stáří s možností tady v klidu žít a po večerech sledovat zahraniční rozhlas a televizi.

Objevila se petice Několik vět. Jana ji podepsala. Mně to nabízela její kamarádka Ivana D. vlastníci podpisový arch. Spíše z hecu, protože věděla, že to nepodepíšu, neboť moje naděje na změnu – pokud nějaké byly – se spojovaly s perestrojkou. Vzpomínám, jak stranická organizace v redakci dostala za úkol "řešit" dabingovou režisérku O.W. za to, že petici podepsala. Na základě pokynu seshora ji pozvali na výbor KSČ k pohovoru, kde jim vysvětlila svoje důvody podpisu, a tím to skončilo. Celozávodní výbor KSČ však nebyl spokojen. Prý: proč nedostala stranický trest, je třeba potrestat. Pamatuji se, jak předseda naší organizace nevěděl, co má dělat, až mu lidé poradili – řekni, ať ti to dají písemně. Ovšem písemně nic nepřišlo a tak se netrestalo.

Vzpomínám i na zážitek ze začátku prázdnin, když se do redakce dostavila estonská novinářka. Protože Estonsko je malá země, o pár let později mně ji estonský bohemista Ago Vilo v emailové korespondenci identifikoval, jenomže já jsem to jméno už zapomněl. Přijela na karlovarský festival. Odmítla se bavit rusky, jediné anglicky, a žádala od nás kontakty na všechny režiséry a scénáristy české vlny ze šedesátých let, včetně těch, kteří byli nyní kvůli Několika větám v klatbě. Líčila nám situaci v Estonsku, o tom, jak si tam všechno teď zařizují podle sebe a na Rusy se neohlížíjí. Ptal jsem se: a to se nebojíte ruských tanků? Když budete pokračovat, dopadnete jako my v roce 1968. Ona sebevědomě a suverénně odpovídala: to se nestane. A já jsem si v duchu říkal: milá zlatá, to jsme si před dvaceti lety mysleli také.

Můj pesimismus potvrzovaly události na náměstí Tiananmen (nedávno jsem na ně [vzpomínal](#) na blogu Aktuálně.cz). Věci, které se děly kolem, jsem pouze netečně pozoroval a registroval. A tak mám dodnes schovaný výtisk Technického magazínu ze srpna, v němž Miloš Zeman zveřejnil svoji prognostickou analýzu.

Ale jinak veškerá moje aktivita byla zaměřena spíše na soukromé věci – budovat chalupu, zajistit si vedlejší příjmy (překlady, scénáře, dokončil jsem knížku o televizi ve světě), a to tak, abych mohl co nejdříve opustit zaměstnání v televizi a žít život na volné noze, když děti už odrůstaly a tíha rodinného rozpočtu už neležela jenom na mně. Věděl jsem, že nejdříve s tím mohu počítat až v roce 1990, protože do té doby jsem musel splácet půjčku na auto a prémiové spoření mládeže pro Martina.

Ale pak na podzim přišly události, které nebylo možné ignorovat. Tou první byl vlastně endérácký exodus přes Prahu. Mé manželství s Janou začíná datem svatby 30. září 1969. Ta svatba měla svým způsobem vliv i na mou budoucí profesní kariéru a nelehká rozhodování, která jsem musel učinit. Byl-li člověk bez bytu s dítětem na cestě, s vlastním kádrovým zatížením sahajícím do roku 1948 a s kádrovým zatížením manželky, dcery „pravcového oportunisty“ z roku 1968, pak jeho manévrovací prostor na přežití v profesi nebyl velký. Pak také vědomě – ale možná také podvědomě – byla jeho ochota ke kompromisu poněkud větší, než u jiných mladých lidí, zajištěných buď materiálně, nebo politicky ze strany svých rodičů.

Dne 30. září 1989 jsme s manželkou a dětmi oslavili 20. výročí naší svatby večerí v jedné vinohradské restauraci. Po večerí jsme oba syny propustili a odešli na dohodnutou návštěvu našeho známého MUDr. Boreckého, který tehdy bydlel v Nerudově ulici na Malé Straně. Už cestou v tramvaji číslo 22 manželka Jana přišla s nápadem: půjdeme se podívat k západoněmecké ambasádě. Já jsem protestoval. Na jedné straně jsem ji jako novinářku chápal. Na straně druhé mi připadalo nedůstojné pozorovat přes mříže zahrady vyslanectví jiné lidi v nouzi jako nějaká zvířata uzavřená v kleci zoologické zahrady.

Náš spor se vyřešil sám od sebe na Újezdě. Tramvaj již dále nejela, protože Karmelitská ulice byla ucpaná tramvajemi a auty. Když jsme se vydali pěšky směrem k Malostranskému náměstí, odhalili jsme příčinu. Při dolním ústí ulice Na Tržišti stály autobusy, do nichž nastupovali lidé hovořící německy. Davy českých lidí proudily nahoru i dolů směrem k Vlašské ulici. Jedné paní jsem zeptal: „*Wohin fahren Sie?*“ Nezapomenu její šťastný úsměv: „*In der Bundesrepublik!!!*“

Ale v tu chvíli už jsme potkávali některé kamarády z Malé Strany. Myslím, že tím prvním byl Ivan Hanousek, který nám vysvětlil situaci: Němci odjíždějí, protože jim to česká vláda povolila. Vydali jsme se spolu vzhůru do kopce k západoněmecké ambasádě. Náměstíčko před vchodem bylo plné lidí, mezi nimi se našli další známí – například Kael Čech, malostraňák Jaroslav Veis, který celou situaci od začátku mohl sledovat z okna svého bytu - ale také novináři. Pamatuji si na tandem z Mladého světa: redaktor Aleš Benda, v té době ověřený úspěchy reportáží ze setkání Gorbačov-Reagan, s fotografem Ladislavem Zajícem, který ta setkání fotil.

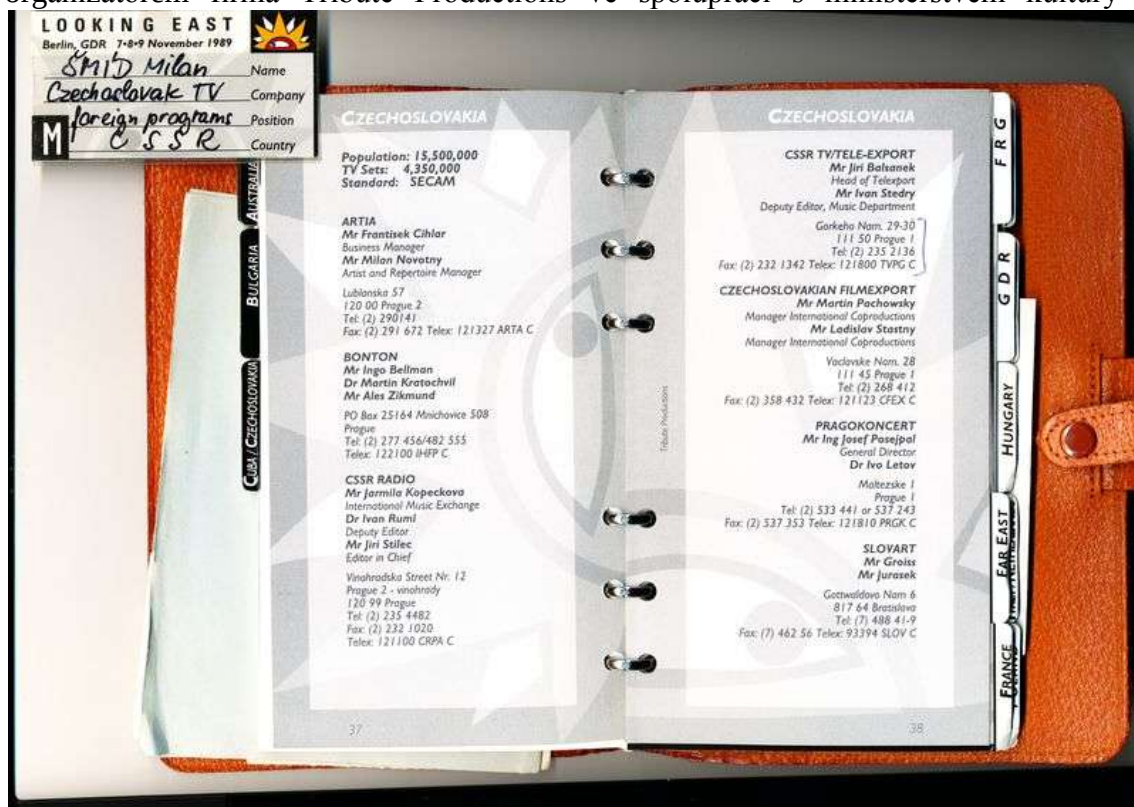
Obrázek 1 - Titulní strana měsíčníku T89, v němž Miloš Zeman zveřejnil svůj článek o přestavbě.

Pokud si dobře pamatuji, koncerty byly dva a Jana mne pozvala na ten odpolední, „předskokanský“, na který měla z redakce volňásky. Jak se ukázalo, pro naše VIP vstupenky nezbyla žádná židle, bylo nám dáno najevo, že máme být rádi, když nás do sálu vpustili zadarmo, a tak jsem koncert sledoval ve stoje, z koridoru nalevo od podia. Vedle mě postával Rudolf Rokl se svoji partnerkou, který pohořel se svými VIP vstupenkami stejně jako my.

Zcela určitě by se v publiku našlo více podobných známých tváří, ale já jsem si zapamatoval jenom Rokla. To proto, že se k němu ke konci koncertu přitočila bývalá spolustudující ze žurnalistiky, redaktorka Svobodného slova Irena Gerová, a dávala mu podepsat pohled. Ten pohled měl adresu ruzyňské věznice a jako adresáti zde byli uvedeni Jiří Ruml a Rudolf Zeman, dva novináři, které nedávno zatkli kvůli vydávání samizdatových Lidových novin. Dnes už si nepamatuji, zda Rokl ten pohled podepsal. Později, když se Irena svými úlovky chlubila Janě, jsem viděl, že pohled byl plný podpisů, Jiřím Suchým počínaje a Datlem Novotným konče. Zkrátka lidé se už přestávali bát. Koncert se konal 20. října, listopad byl za dveřmi. Jeho průběh se pokusím zrekonstruovat tak, jak se před dvaceti lety odehrál. Některé události jsem zachytil v poznámkách, jiné popisuji po paměti. Samozřejmě, ty druhé jsou méně spolehlivé.

6. listopad

Šestého listopadu 1989 bylo pondělí a já jsem po ranních poradách v redakci (celoredakční porada a následná porada krátkometrážní oddělení) večer odcestoval do Berlína, kde se ve dnech 7.-9. listopadu konala konference „Looking East“, o níž z titulní strany propagačního bookletu cituji: „The first executive conference on the dramatic, dynamic opening of Eastern European music markets“. Sponzorem byl Music Week a Toshiba, organizátorem firma Tribute Productions ve spolupráci s ministerstvem kultury NDR.

Obrázek 3 - Booklet konference Looking East + jmenovka delegáta

Mým úkolem bylo prozkoumat, odkud a jak dovážet hudební videoklipy, po kterých byla v televizních redakcích poptávka (dětská, hudební redakce). Pokud si dobře pamatuji, z Československé televize se mnou cestovali také referent Telexportu Jiří Balšánek a zástupce šéfredaktora hudební redakce Ivan Štědrý, se kterým jsem pak sdílel společný pokoj.

Protože jsem se k této cestě rozhodl na poslední chvíli, nejsem uveden v tištěných propagačních materiálech konference a rovněž není jisté, zda lidé uvedení v seznamech, které mám ve svém archivu, skutečně přijeli, nebo zda tam nepřišel místo nich někdo jiný. Mezi ohlášenými hosty jsou lidé z Československého rozhlasu (Ivan Ruml, Jiří Štílec), z Filmexportu (Martin Pachovský, Ladislav Šťastný), Pragokonzertu, Supraphonu, ale také i nově založeného Bontonu (Martin Kratochvíl, Aleš Zikmund).

Z Prahy jsme odlétali v osm hodin večer letadlem Interflugu. Pokud si dobře vzpomínám, kvůli mlze mělo letadlo mezipřistání v Drážďanech. Do Berlína jsme dorazili se zpožděním. Nikdo nás tam nečekal a tak jsme se do Hotel Stadt-Berlin na Alexplatzu dostali vlastními silami až v půl jedenácté. Okamžitě jsem začal ladit televizní programy, včetně ty západoněmecké. Ve svých poznámkách jsem našel tyto věty:

„ 22:30 – Hotel Stadt-Berlin – TV zprávy – diskuse kolem návrhu zákona o cestování (četl v letadle), kritické ohlasy SAT-1, v NDR zájem hlavně o peníze, zda budou – ministr financí neurčitě (z povinné směny? z tranzitu?) 100 marek = 12,50 DEM, ZDF o nezaměstnanosti, ditto AK (Aktuelle Kamera), provoz na hranicích prý slábne, místo 300 lidí za hodinu jen ...(zde údaj chybí – asi jsem to nestačil zapsat), ještě k sobotní demonstraci.“

Krátká vysvětlení. Deník Neues Deutschland, který nám letušky rozdávaly v letadle, měl ten den na první straně jako hlavní zprávu text „Návrh zákona o cestování do zahraničí“, kterým se vláda pokoušela zastavit proud uprchlíků přes Československo a Maďarsko, přestože se snažila zavést pro výjezd do těchto zemí vízový režim.

Ve stejném pondělním vydání Neues Deutschland jsem se dočetl o půlmilionové protestní demonstraci, která se sešla na Alexanderplatz před dvěma dny, tedy v sobotu dopoledne. Zpráva začínala slovy: „S rozmanitými požadavky a očekáváními socialistické

obnovy vyšlo v sobotu v Berlíně asi půl milionů obyvatel hlavního města a občanů z dalších okresů do ulic. Hlavním bodem protestní demonstrace, kterou svolali zastupitelé odborů berlínských divadel, byla realizace ústavních článků 27 a 28 o právu na svobodu projevu, tisku a shromažďování."

Demonstraci přenášela televize a vystoupilo na ní 29 řečníků. Z textu zprávy Neues Deutschland by jeden usoudil, že šlo o schůzi usilující především o reformu socialismu v NDR. Jak jsem se další den přesvědčil, pravda byla trochu jiná.

7. listopad

Zápisky ze 7. listopadu 1989 začínají slovy: „*děšť, mlha, koule věže v mlze... polední zprávy -ve Schnirdingu v 1 hodinu v noci stop ... ve 3:00 500 aut, které stojí až do ČSSR, se pomalu pohnuly, v poledne – zpráva o jednání politbyra – každý člen politbyra musí převzít osobní odpovědnost*".

V úterý konference "Looking East" ještě nejednala a tak jsem větší část doby strávil v hotelovém pokoji, kde jsem sledoval televizní zprávy z NDR i NSR, abych věděl, co se děje. Občas jsem pohlédl z okna na náměstí, kde se shromažďovali a zase rozcházeli lidé a procházely jím průvody s transparenty. V poznámkách jsem si zapsal „*jako po fotbale v Lipsku*". Zápisky toho dne pak končí slovy: „*večer – recepcce – zmeškal zprávy*."

Nicméně zprávy přes den byly dosti dramatické. Zasedalo politbyro SED, v 18:40 se do programu prolnuly titulky: „*vláda odstoupila*" a v televizi bylo pořad na co se dívat. Zatímco ve východoněmecké televizi se většinou četly zprávy tiskové agentury ADN, západoněmecké kanály neustále komentovaly východoněmecké uprchlíky.

To nejzajímavější jsem však našel na druhém program východoněmecké DDR-F, kde se od čtyř hodin odpoledne vysílal naživo pořad ELF 99, což byla obdoba našeho mládežnického odpoledního pořadu/pásma „Kontakt". Pořad sice začínal čteným bulletinem zpráv ADN, ale od šesti hodin zařadil reportáž o sobotní půlmilionové demonstraci v Berlíně, z níž uvedl hlavní příspěvky komentované lidmi z davu.

Jak jsem uvedl u předchozího dne, demonstraci svolali odboráři Berlínského divadla a promluvalo zde 29 řečníků. Byli mezi nimi umělci, politici, studenti, církevní činitelé. Řešila se zde svoboda projevu a nedostatky režimu, svobodné volby, volání po svobodných odborech, zrušení monopolu FDJ na univerzitách, rehabilitace obětí stalinismu. Podobně jako u nás později v případě 17. listopadu, žádalo se vyšetření policejního zásahu ze 7. října (tehdy po oslavách státního svátku vypukly protestní demonstrace, které policie tvrdě potlačila).

Skladba řečníků byla skutečně pestrá, a také názorově různorodá. Na jedné straně umělci s tvrdou kritikou režimu bez přívlasků, na straně druhé volání po obrodě socialismu spojené s kritikou bývalého politického vedení. To zaznívalo z projevů lidí, jako byl například Markus Wolf, bývalý šéf tajné služby NDR, v té době již ve výslužbě, tajemník SED Schabowski, nebo právník Gregor Gysi, pozdější šéf levicové PDS.

Při sledování reportáže mládežnického vysílání ELF 99 jsem získal poněkud jiný dojem z demonstrace, než jaký mi nabídl Neues Deutschland. Hlasy z publika se často vyjadřovaly kriticky k některým řečníkům (*at' neříkají "my jsme chybovali", at' řeknou "ten a ten za to může", já nejsem žádné "my"*). Ke slovu se dostala také jedna z vůdčích osobností Neues Forum (předobraz českého Občanského fóra) Bärbel Bohleyová: „*není to moje demonstrace, obsahově se tady nic nezmění, když jsou tam lidé ze Stasi*."

Zpravodajství ZDF si všimlo faktu, že mezi transparenty nebyl žádný, který by požadoval sjednocení Německa. Večerní východoněmecká Aktuelle Kamera přinesla data o počtu uprchlíků – až devět tisíc denně. Kurz enderácké měny klesl, za stovku východoněmeckých marek se dříve dostávalo 12,50 DEM, nyní je to jen 10 západoněmeckých marek.

8. listopad

Ve středu 8. listopadu 1989 dopoledne jsem si na konferenci „Looking East“ vybral sekce, kde se diskutovalo o hudebních televizích. Například přednášku „*Is music television erasing all traditional barriers?*“, kterou přednesl šéf MTV Europe Bill Roedy, byli zde i zástupci tehdejšího hudebního kanálu Superchannel. Odpolední program jsem zase ošidil a stále jsem pendloval mezi zasedacími místnostmi v Palasthotelu na Karl-Liebknecht-Strasse a televizorem ve svém hotelovém pokoji v Hotel Stadt Berlin na Alexplatzu.

Nebýt psaných poznámek, mnohé z toho, co popisuji, bych si nepamatoval, Ale jeden zážitek mi utkvěl v paměti, přestože o něm žádné zápisky nemám. Vyplynul z diskuse s panem Ewaldem Orfem, právním poradcem IFPI, což je mezinárodní federace fonografického průmyslu. Přimlouval jsem se za to, abychom mohli uvádět hudební videoklipy zdarma, bez poplatků, s argumentem: „vždyť tím uděláme muzikantům a vašim firmám propagaci, jejich desky se pak budou u nás lépe prodávat, a náš devizový rozpočet je omezený.“

V následné diskusi, při které jsem se snažil vysvětlit zvláštnosti našeho přidělového devizového hospodářství, jsem použil větu: „víte, u nás v tom socialismu....“ Jako dnes si pamatuji, jak mě pan Orf přerušil, upřeně na mne pohlédl a důrazně řekl: „Co mi tady povídáte o nějakém socialismu... Já vám garantuji, že do dvou let v Evropě už žádný váš socialismus nebude existovat. Podívejte se na Polsko a Maďarsko a kdo ví, jak to bude s NDR...“

Já jsem si v té chvíli pomyslel: „Milej zlatej, ty ale neznáš poměry u nás. Zatímco v Polsku a Maďarsku byli komunisti ochotni diskutovat o změně, ti u nás, kteří se dostali k moci na tancích ze srpna 1968, jen tak dobrovolně neodejdou, a tím je všechno zablokované.“ Zkrátka, pokládal jsem pana Orfa za naivního a povrchního snílka. Jak se během několika dnů ukázalo, nebyly to dva roky, ale u nás dokonce jen dva týdny, a nakonec dva měsíce, kdy se stalo to, co mi tehdy v Berlíně připadalo jako naivní a nepředstavitelné.

Ten den dopoledne v 10:40 televize oznámila, že celé politbyro podalo demisi. Tato událost pak vyvolala velkou vlnu politických ohlasů na západoněmeckých kanálech. Některé jsem si zaznamenal. Sociální demokrat Horst Ehmke připomněl, že v NDR nejde o *Einheitsfrage*, ale o *Freiheitsfrage*. Francouzský prezident Mitterrand vyslal první varování – německé zájmy nesmí být v rozporu s celoevropskými zájmy, proto je třeba se držet východních smluv.

Při jednom svém přechodu mezi dvěma hotely jsem natrefil na demonstraci straníků, kteří se přesouvali před budovu ÚV SED s hesly „*Wir sind die Partei*“, což byla obdoba hesla „*Wir sind das Volk*“ pronášeného na jiných protestních demonstracích. Když jsem přišel do pokoje, DDR-F vysílala z této demonstrace již přímý přenos. S davy o personálních změnách diskutoval Gunter Schabowski, z jednání politbyra vyvolali i nového šéfa SED Egona Krenze. Demonstrující kromě jiného žádali svolání mimořádného sjezdu SED a přímou volbu delegátů na tento sjezd.

Večer od 18:45 byla na prvním programu tiskovka o výsledcích jednání politbyra SED a na obrazovce se objevil titulek: Milé děti, Večerníček (*Sandmännchen*) vás očekává na druhém programu. Aktuelle Kamera začala se zpožděním v 19:50. Spisovatelka Christa Wolfová zde přečetla výzvu pěti občanských iniciativ k občanům NDR – vraťte se domů, budeme vás potřebovat. Po zpravodajství se namísto filmu vysílal záznam demonstrace před budovou SED.

Na ARD byla nejčastěji zpovídanou osobou paní Bohleyová z Neues Forum, ve východoněmecké televizi dostala zatím slovo jen v mládežnickém ELF 99. Ze zpravodajství

ARD jsem zaznamenal také reportáž z Hlavního nádraží v Praze, odkud odjel již dvacátý sedmý vlak s uprchlíky z NDR do Německé spolkové republiky.

Můj spolubydlící Ivan Štědrý si už zvykl, že pořád sedím u televizoru a neustále přepínám pět německy mluvících programů (2 NDR, 3 NSR). Kurs východoněmecké marky opět klesl, z 10 na 9,50 západoněmeckých marek za stovku.

9. listopad

Ve čtvrtek 9. listopadu jsem strávil celé odpoledne na konferenci, neboť se tu přednášelo a diskutovalo na témata „*Can Western companies help in the creation of a larger detail market in socialist countries?*“, „*Can Western companies help in the development of the videomarket in the socialist countries?*“ a „*Anglo American music versus the rest?*“ Mezi přednášejícími byl například organizátor televizní megashow „Koncert pro Mandelu“ Tony Hollingsworth nebo obchodní šéf Polygramu Jim Greenhough (cituji z tištěného programu)

K televizoru jsem se dostal až podvečer. Podobně jako den před tím, po šesté hodině se vysílal přenos z tiskovky po zasedání politbyra, na které hovořil Gunter Schabowski. Oznámil svolání stranické konference na prosinec, dále informoval o tom, že občané NDR budou mít možnost cestovat na Západ. Pak došlo k onomu historickému okamžiku sedm minut před sedmou hodinou, který dnes můžeme zhlédnout na [YouTube](#), když Gunter Schabowski na otázku, od kdy se bude moci cestovat („*Wann tritt das in Kraft?*“) odpověděl: Podle toho, co vím, tak hned teď („*Nach meiner Kenntnis ist das sofort, unverzüglich.*“). Přiznám se, že historičnost té chvíle jsem si v tom okamžiku vůbec neuvědomoval.

V 19:00 jsem přeladil na zpravodajství západoněmecké ZDF Heute. Dozvěděl jsem se zde kromě jiného, že zpravodajství DDR-F Aktuelle Kamera se od dnešního dne bude vysílat na německém satelitu 3-SAT (společný podnik ZDF, rakouské ORF a švýcarské SRG). Byla tu také zpráva o tom, že opoziční Neues Forum uspořádalo v Berlíně svoji první tiskovou konferenci. Zprávy citovaly starostu západního Berlína: zeď nás už nerozděluje.

Endérácká Aktuelle Kamera v 19:30 zahájila vzpomínkou k výročí Křišťálové noci (z 9. na 10. listopadu) a teprve pak se soustředila na jednání politbyra a stanoviska z následné tiskové konference. Zda se tu opakovalo vyjádření Schabowského z přímého přenosu, to si už nepamatuji.

Ve 20:00 jsem přeladil na zpravodajství ARD Tagesschau, kde návštěva Helmutha Kohla ve Varšavě stála až na druhém místě za reportáží o tom, jak jsou přijímáni v NSR uprchlíci z NDR.

Mezitím se u zdi kupily davy, kterým velitelé pohraničníků pod tlakem situace a o své vůli umožnili kolem desáté hodiny projít do západního Berlína. O tom jsem se však dozvěděl až někdy po jedenácté hodině, když ARD jednička odvysílala přímý vstup z hranic a ukazovala lidi, kteří přešli na občanku z východního do západního Berlína. Na regionální ARD 3 pak SFB (*Sender Freies Berlin*) pokračoval s přímým přenosem od berlínské zdi. Před dvanáctou hodinou ARD zařadila do vysílání mimořádnou tiskovku Helmutha Kohla z Varšavy.

Tohle všechno a ještě další details mám zapsány v poznámkách, které jsem si tehdy, ve čtvrtek 9. listopadu 1989, zapisoval v hotelovém pokoji Hotel Stadt Berlin. Je v nich také věta: „*do SFB volají US novináři, zda zeď ještě stojí, zda není zbouraná.*“

V této souvislosti musím mírně poopravit svůj článek, který jsem napsal před osmi lety [Berlínská zeď a mediální mýty](#), v němž jsem napsal, že americké zpravodajské stanice se svými přímými přenosy dorazily ke zdi později, až o víkendu. Jak ukazují archivy, americké televize informovaly o pádu zdi ještě tentýž den večer, využívající časového posunu, při

němž o evropské půlnoci je v New Yorku šest hodin odpoledne. Byly to však pouze převzaté čtené zprávy a agenturní záběry.

Teprve nedávno jsem zjistil, že americké televizní síti NBC se podařil husarský kousek, protože již 9. listopadu ve večerních zprávách, kdy v Německu byl pátek 10. listopadu ráno, nabídla divákům přímý přenos od Berlínské zdi komentovaný Tomem Brokawem (lze ho zhlédnout na webové stránce [msnbc.com](https://www.msnbc.com)). Archivní záběry ukazují, jak se na berlínské zdi už nestřílelo, jenom stříkalo.

Přesto však i nadále trvám na to, co jsem [napsal](#) před osmi lety, že klíčové záběry z bourání zdi, tak často používané ve zpravodajství, pocházejí až z víkendu 11.-12. listopadu, kdy už bylo na obou stranách jasné, že zeď je k nepotřebě.

10.-12. listopad

V pátek 10. listopadu jsme odlétali z Berlína do Prahy už dopoledne. Stihl jsem ještě sledovat ranní zpravodajství, z něhož jsem si zaznamenal: „SAT1 – směnárny mění 100 M za 9,50 DM, včera v 21:00 poslanci v Bundestagu zpívali německou hymnu, anketa z NDR – „nevím, proč bych měl jásat, cestování by mělo být normální“, scény z Kurfürsterdammu – projíždějí trabanty, lidé je vítají, projít se po ulici, vypít pivo, vrátit se nádherný pocit, když se vracejí, lidé jim tleskají. Bornholmer Strasse – v 21:30 přešli první, 00:10 u berlínské zdi demo, stříkají, 00:30 proud aut na Bornholmer Strasse, 2:30 – Invaliden Strasse auta, diskuse berlínských senátorů, zda pád zdi byl zoufalý akt nebo politická kalkulace... DDR-F – volba delegátů na prosincovou konferenci SED bude přímo a tajně v organizacích nad 750 členů“.

Z Neues Deutschland jsem si poznamenal procenta sledovanosti Aktuelle Kamera. V říjnu 25,7%, nyní 47% všech TV diváků. A to už říjen znamenal nadprůměr, z jiných zdrojů jsem věděl, že na Aktuelle Kamera se v Honeckerových dobách dívalo maximálně deset procent diváků, v létě dokonce jenom pět procent.

Když jsme projížděli autem na letiště, na berlínských ulicích nebylo vůbec znát, že se ve městě něco mimořádného děje. Pouze před nějakými úřadovkami (policie?) postávaly fronty lidí. Zřejmě si chtěli nechat dát do pasu výjezdní doložku (v zápiscích z předchozího dne mám zapsáno: „21:58 – na II. program DDR-F důležité upozornění – 4 body – podmínky pro udělování trvalých výjezdních doložek“).

Po přiletu do Prahy jsem se cestou domů, ještě s kufrem, zastavil u Jany v redakci Svobodného slova. Dělal jsem se o své zážitky z Berlína, když mne zástupce šéfredaktora Karel Sedláček pořádal, ať to sepišu.

O víkendu 11.-12. listopadu jsem sepisoval článek, který byl otištěn ve Svobodném slovu v pondělí 13. listopadu. Důkaz, že si nevymýšlím, lze najít v archivu.

Obrázek 4 - Svobodné slovo 13. listopadu 1989, str. 2

13.-15. listopad

Poznámky v mém pracovním zápisníku z těchto dnů jsou většinou útržkovité a dnes mi dělá potíže je rozšifrovat. Nicméně z nich vyplývá, že v pondělí 13. listopadu ráno jsem absolvoval pravidelnou redakční poradu. V krátkometrážní redakci jsem pak vyprávěl kolegům o svých zážitcích z Berlína. Ti, kteří chytali v Praze signál západoněmeckých programů (například Miloš Slonek), však měli informace mnohem čerstvější. Odpoledne jsem se zúčastnil redakční rady interního periodika Svět televize, do kterého jsem tehdy pravidelně přispíval svými překlady ze zahraničních zdrojů. V té době se finisoval tisk mé vůbec první knižní publikace „Svět televize“, který ČST vydala právě v roce 1989.

V úterý 14 listopadu dopoledne jsem si odskočil do budovy OIRT na Strahově, kde se konaly přednášky konference o satelitní televizi., kterou uspořádala Čs. vědecko-technická společnost v ČST, a vyslechl zde přednášku ing. Svetozára Ďuroviče. Jinak se ten den asi neodehrálo nic důležitého, moje záznamy mlčí.

Ve středu 15. listopadu jsem byl na Strahově již od rána. Vyslechl jsem zde přednášku JUDr. Vladimíra Kroupy o právních problémech a pak jsem přednesl svoji přednášku „Družicové vysílání televizních programů v Evropě.“ Obě je zachyceno ve sborníku z této konference, nebo spíše kurzu, jak uvádí titul této cyklostylované publikace, která by měla být k dispozici v knihovně České televize.

Když jsem se večer vrátil domů, našel jsem tam pouze jednoho ze svých synů – Martina. Michal chyběl. O Janě jsem věděl, že má službu v novinách a vrátí se až pozdě večer. Teprve někdy po osmé hodině zvoní telefon a ozývá se Jana: „Michal je tady se mnou v redakci, byli jsme spolu v Bartolomějské na věbé, všechno ti vysvětlím doma.“

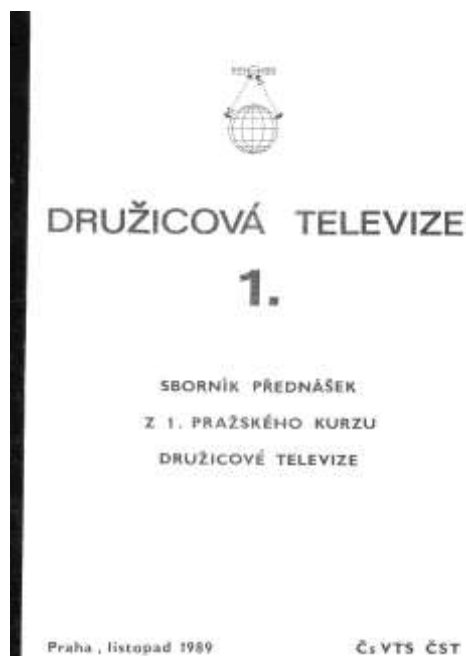
Co se vlastně ve středu 15. listopadu odpoledne přihodilo, popsal Michal později, na jaře roku 1990, na moje vyžádání takto:

„Patrně v pondělí 13. listopadu jsem se dozvěděl, že ve středu odpoledne v pět hodin se koná manifestace za záchranu Stromovky před pražským národním výborem. řekl jsem si, že bych u toho neměl chybět, neboť jsem se v červnu účastnil i manifestace přímo ve Stromovce. Protesty byly zaměřeny proti výstavbě tunelu, které by za obět padlo množství zdravých stromů, což by jistě neprospělo již tak špatné kvalitě ovzduší.

Ve čtyři hodiny jsem přišel za matkou do práce, do redakce Svobodného slova, s tím, že na demonstraci půjdeme spolu. Spolu s ní a s jejím kolegou Petrem Kučerou jsme dorazili na téměř zcela zaplněné náměstí primátora Vacka. (dnes Mariánské náměstí)

Lidé mají rozsvícené svíčky a lampióny. Řečníci nejsou téměř vůbec slyšet, neboť nemají ani megafon. Celou manifestaci, která trvá asi půl hodiny, natáčí množství zahraničních štábů. Poté se lidé rozcházejí s tím, že 24. listopadu se bude o problému Stromovky konat veřejná diskuse v hale PKOJF.

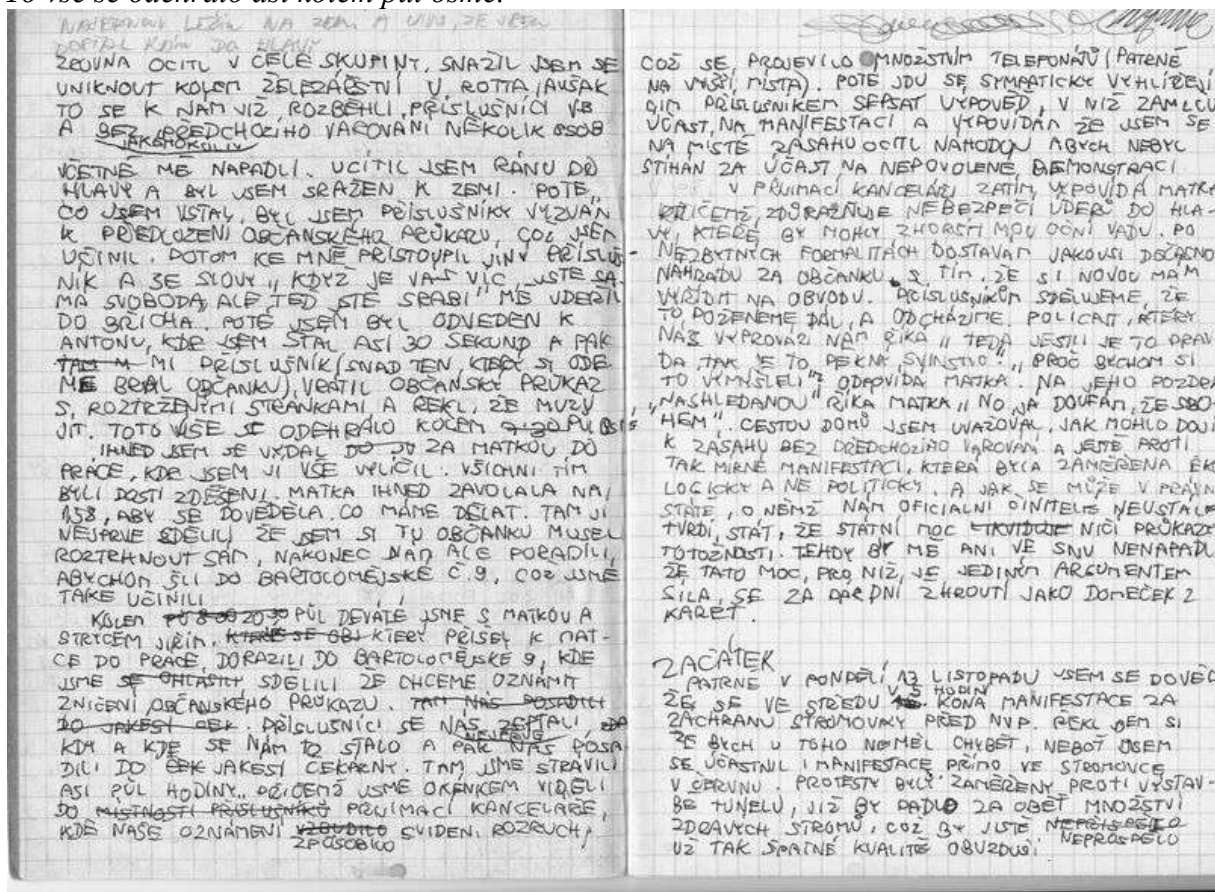
Značná část demonstrantů se vydává směrem k rumunskému velvyslanectví v Nerudově ulici, aby si připomněli výročí masakru proti brašovským horníkům. Na Karlově

Obrázek 5 - Titulní strana sborníku z družicového semináře ve dnech 14.-15. listopadu 1989

mostě je však skupina asi 500-1000 osob zastavena kordonem příslušníků VB. Někteří lidé se snaží dostat na Malou Stranu přes Kampu. Ostatní jsou pomalu vytlačováni směrem ke staroměstské mostecké věži. Všechno v klidu a bez konfliktů. Matka a její kolega odcházejí zpátky do práce. Kolem půl sedmé lidé usedají pod staroměstskou věží a za doprovodu kytar a asistence příslušníků VB zpívají písničky, z nichž se později staly "hity revoluce".

Před sedmou hodinou nám velitel příslušníků oznamuje, jestliže do sedmi hodin nevyklidíme prostranství, budeme vytlačeni. Lidé vstávají a vydávají se zpátky Karlovou ulicí. Při vstupu na Malé náměstí nás překvapují tři příjíždějící policejní antony. Protože jsem se právě ocitl v čele skupiny, snažím se uniknout kolem železářství U Rotta. To se však už k nám rozběhli příslušníci VB a bez jakéhokoli předchozího varování několik osob, včetně mne, napadli. Najednou ležím na zemi a uvědomuji si jen, že jsem dostal ránu do hlavy. Poté, co jsem vstal, vyzval mne příslušník, abych předložil občanský průkaz. Odevzdávám mu občanku, když ke mně přistupuje jiný policista. Se slovy: "Když je vás víc, jste samá svoboda, ale teď jste srabi", mne nečekaně dává ránu do břicha. Poté mne odvádějí k antonu, kde chvíli stojím a pak mi vracejí občanský průkaz. Ten má však roztrhané stránky. Pak mi říkají, že můžu jít. To vše se odehrálo asi kolem půl osmé.

Obrázek 6 - Michalův záznam události 15. listopadu 1989

Ihned jsem se vydal za matkou do práce, kde jí všechno vyprávím. Všichni jsou tím dost zděšeni. Matka ihned volá na číslo 158, chce ohlásit moje napadení. Ptá se, co máme dělat. Nejprve jí sdělují, že jsem si tu občanku musel roztrhnout sám. Nakonec nám ale radí, abychom to šli vyřídit do Bartolomějské ulice číslo 9.

Kolem půl deváté přicházíme s matkou a se strýcem Jiřím, který se náhodou zastavil u matky v práci, do Bartolomějské, kde prohlašujeme, že chceme oznámit zničení občanského průkazu. Příslušníci se nás nejprve ptají, kdy a kde se nám to stalo a pak nás nechávají čekat v jakési čekárně. Tam jsme strávili asi půl hodiny, přičemž okénkem vidíme do příjímá

kanceláře, kde naše oznámení způsobilo evidentní rozruch, což se projevuje množstvím telefonátů.

Poté jdu se sympaticky vyhlížejším příslušníkem sepsat výpověď, v níž zamlčuji účast na manifestaci a vypovídám, že jsem se na místě zásahu ocitl náhodou, abych nebyl stíhán za účast na nepovolené demonstraci. V přijímací kanceláři zatím vypovídá matka, přičemž zdůrazňuje nebezpečí úderu do hlavy, které by mohly zhoršit moji oční vadu. Po nezbytných formalitách dostávám jakousi dočasnou náhradu za občanku s tím, že si novou mám vyřídit na obvodu.

Příslušníkům sdělujeme, že to poženeme dál, a odcházíme. Policajt, který nás vyprovází, nám říká: "Teda jestli je to pravda, tak je to pěkné svinstvo". "Proč bychom si to vymysleli?", odpovídá matka. Na jeho pozdrav "nashledanou" říká matka: "No, já doufám, že sbohem".

Čtenář těchto vzpomínek snad pochopí, že tahle policejní zvůle nás rodiče dosti pobouřila. Jana kromě své střeďeční akce na Bartolomějské začala ve čtvrtek psát stížnost bratříkům, pod které spadala redakce Svobodného slova (už ji nestačila poslat), já jsem se rozhodl obrátit na místa zcela nejvyšší. Ale o tom ještě později.

Sobotní Lidové noviny (14. 11. 2009) na své vzpomínkové stránce, nyní pravidelně věnované událostem před dvaceti lety, zveřejnily část tajné svodky pro ÚV KSČ, která se k Michalově epizodě vztahuje. Podle této informace se na Malém rynku vlastně vůbec nic nestalo. Cituji:

Protest proti Ceauseskovi TAJNÉ PRO ÚV KSČ

Před rumunským velvyslanectvím se kolem 18.10 hodin shromáždilo asi 100 osob, které rozvinuly transparent „Radikální strany“ s nápisem zaměřeným proti N. Ceauseskovi („Hey Ceausescu, you make Stalin happy. Radical party“).

Miroslav Kvašňák s Johnem Bokem, kteří se před ZÚ RSR přemístili automobilem, se zde pokusili předat petici. Zjišťováním totožnosti přítomných se příslušníkům VB podařilo tento dav rozptýlit. V 18.15 hodin bylo zahájeno vytěšňování osob shromážděných na Karlově mostě. U Karlovy věže zůstalo asi 100 nejaktivnějších osob, které

zpívaly československou státní hymnu a na příslušníky SNB křičely „Máme prázdné ruce“. Při zjišťování totožnosti se celá skupina rozešla.

16. listopad

Vzpomínám na jeden vtíp z doby před listopadem 1989. Předseda místní organizace KSČ se ptá svého člena: „Proč jsi nebyl na poslední členské schůzi?“ když dostane odpověď: „Jó, vona byla poslední?? Kdybych to byl věděl, že je poslední, vzal bych sebou syna.“

Já tu svoji poslední členskou schůzi KSČ absolvoval právě ve čtvrtek 16. listopadu. Pravda, pak jsem se ještě účastnil několika stranických shromáždění, ale nebyly to už členské schůze, protože po sedmáctém listopadu a následné vzpouře zaměstnanců proti vedení ČST

Obrázek 7 - Koncept dopisu, který psala Jana, a nestihla ho odeslat

(bude o něm ještě řeč), stranické organizace na půdě Československé televizi přestaly existovat.

Pokud si vzpomínám, ty schůze měly zvláště v té době obvykle monotónní průběh. Přečetla se zpráva o činnosti, pak se zajistil nějaký referát, a pokud se náhodou v diskusi neřešil nějaký místní problém, rychle se odhlasovalo usnesení a každý byl rád, že už to má za sebou. Ze svých poznámek vím, že referát byl tentokráte docela zajímavý. Redaktor Televizních novin Jiří Hrabovský nám vyprávěl o své nedávné stáži v CNN, a o způsobu, jakým se v Americe dělá zpravodajství. Kdo by si tenkrát pomyslel, že o devět dnů později ty zkušenosti může zúročit při komentování dvou velkých letenských demonstrací.

Z těch dnů si ještě vzpomínám na krátký rozhovor s dramaturgyní Televizního klubu mladých Hankou Beránkovou u výťahu v Jindřišské ulici, kde jsem vyslovil podiv nad tím, jak bylo poslední vysílání TKM (14. 11. 1989) "odvážné". Diskutovalo se tam o nedělní celostátní konferenci SSM, ze strany publika i dost kriticky, přičemž tu kritiku poměrně přátelsky odrážel Vasil Mohorita, který se dostavil do studia nikoli ve svazáckém, ale ve svetru. Moje podivení nad neformálním vystoupením svazáckého funkcionáře, který se nebojí projevit vstřícnost k odlišným názorům, mně Hana vysvětlila přibližně těmito slovy: "On dobře ví, co dělá." Tento rozhovor se odehrál buď ve středu, nebo ve čtvrtek.

Podobně nemám datované vyprávění svého švagra Jiřího Weinera, který se vrátil z polské Vratislavi, kde se účastnil festivalu české a slovenské nezávislé kultury. Možná, že jsem ho vyslechl už ve středu, kdy přivedl domů zmláceného Michala, možná jsme se o tom bavili až o víkend 18.-19. 11.

Celý čtvrtek ve mně kdesi uvnitř hlodal těžko definovatelný pocit vyvolaný včerejším Michalovým incidentem. Così se ve mně bouřilo a říkal jsem si: „K něčemu takovému se nesmí mlčet." Večer po návratu ze schůze jsem si s Michalem ještě jednou promluvil: Tu konverzaci jsem pak zachytil ve svých zápiscích takto:

"Řekni, děláš jsi nějaké výtržnosti?" "Ne."

"Jak to bylo, když jste odcházeli od Karlova mostu? Křičela se nějaká hesla?"

"Jo, ale já ne." "A tam na Malém rynku, tam už byl klid?"

"Ano, už jsme se rozcházeli." "Bránil ses?"

"Ne, nebránil, jenom jsem začal utíkat a oni mne porazili."

"A když ti dali pěstí do břicha, nebylo to jenom takové přátelské šťouchnutí?"

"To rozhodně ne, byla to regulérní rána pěstí."

Ještě tentýž den večer jsem sednul k psacímu stroji a začal psát dopis, jehož adresátem byl generální tajemník ÚV KSČ Miloš Jakeš. Z dopisu, který měl jeden a půl stránky hustého strojopisu, uvádím jen některé odstavce:

Miloš Jakeš
generální tajemník ÚV KSČ
náměstí Svobody 12
PRAHA 1, Nová Město

Praha 16.11.1989

Vážený soukromý generální tajemníku,

Jsem členem KSČ více než 24 let a za tu dobu jsem vykonával řadu stranických funkcí. Obracím se na ÚV KSČ v dušnosti Stanov KSČ, část I, odstavce 3/f.

Jánu dva roky ve věku 19 a 16 let a mohu tak doporučit násrová formování a diskuse mládež generace. Už jsem srať vzhledně kritičnost - někdy i nekritičnost - mladých lidí ve vztahu k dnešku, přičemž vždy usiluji o to, aby jejich pohled byl rozšířen o objektivnější kritéria, aby nehrnuli i takové hodnoty jako je společenská odpovědnost, tolerance a respektování názorů druhých.

Tito mladí lidé jsou často konfrontováni s realitou, která je v rozporu s našimi slovy. V tomto ohledu se mnou sdělil noviní Michalovi dostalo tvrdé lekce. Sešla v dalších mladých lidí se věkem. V 15.11.1989 účastnil pokojného shromáždění k ekologickým cílům v Praze 1. Shruba po 19 hodině, když se jedna ze skupin tří v klidu rozešla na Palác rynku, byl před budovou obchodního domu U Rotta napaden příslušníky VB, povelen na zem a zbit. Když vstal a byl legitimován, dostal - kromě slovních úderů - ránu pěstí do břicha. Občanský průkaz mu byl vrácen s ústavně roztrhanými stránkami.

Nechci v této souvislosti vyvolávat zbytečné emoce. Dokonce souhlasím s tím, že pokud se mladý člověk účastní podobné akce, musí počítat s určitým rizikem a nebezpečím, že při nepředvídaném vývoji události může dojít k úhoně.

Nicméně to, co se mi přihodilo, je v rozporu s Vašimi slovy o našem právním státě, která jste pronesl nedávno na celostátní konferenci SSM.

Podrobně jsem nyní vysvětluje. Podle jeho slov byl poutoj příslušník VB v okolí náměstí příměstí Vavka a Karlova mostu sdělní. Celostátně sdělné bylo i chování celého shromáždění, které se dobrovolně rozešlo. Úděl název na Palác

"Nechci v této souvislosti vyvolávat zbytečné emoce. Dokonce souhlasím s tím, že pokud se mladý člověk účastní podobné akce, musí počítat s určitým rizikem a nebezpečím, že při nepředvídaném vývoji události může dojít k úhoně. Nicméně to, co mu přihodilo (Michalovi), je v rozporu s Vašimi slovy o našem právním státě, která jste pronesl nedávno na celostátní konferenci SSM..."

Obrázek 8 - dopis, který jsem v pátek 17. listopadu dopoledne doručil na ÚV KSČ

...Zásah na Malém rynku, který postihl mého syna, porušoval veškeré právní a obecně platné normy vztahu mezi občanem a státem. Samozřejmě – policie má právo zadržet či předvést občana. Ovšem pokud se tento nebrání, má jakékoli použití násilí charakter zvláště a trestného činu. Přinejmenším – ležící člověk se nekope ani nebije do hlavy – a s úředním dokladem, jakým je občanský průkaz, má Veřejná bezpečnost zacházet přesně tak, jak se to žádá od jeho majitele, tj. nepoškodovat ho...

...Nepředpokládám, že se tento dopis dostane až k Vaším rukám, ale považuji za svoji povinnost informovat nejvyšší orgán strany o skutečnostech, o kterých se pravděpodobně oficiální cestou nedozví – viz např. zprávy dnešního denního tisku o pokojném průběhu shromáždění...

...Velitelé VB, kteří u svých podřízených podobné zákroky tolerují, nebo je snad dokonce podněcují, by měli být poučeni o tom, jak společensky nebezpečné je jejich chování. Nenávist, kterou tím vyvolávají, se pak totiž obrací nejen proti všem ostatním příslušníkům VB, kteří poctivě a obětavě plní své povinnosti, ale i proti státu a KSČ, jejichž cílem je získání důvěry širokých vrstev obyvatelstva..."

Když dnes pročítám tento dopis, musím se nad ním usmát. Také sám nad sebou.

17. listopad

Pro tento den i dny další využívám textu, který jsem sepsal už na začátku roku 1990, a který pak v roce 1991 otiskl Mladý svět a později jsem ho umístil i na internet ([Britské listy](#)).

Obrázek 9 - Mladý svět na podzim 1991 – na obálce „zpověď“, uvnitř čísla „případ“

Rozhodl jsem ho ponechat beze změny, v závorkách pak dodávám některá dodatečná vysvětlení, a jména lidí jsem odanonymizoval. Snad mi to nebudou mít za zlé.

Ráno se v práci omlouvám, a jdu z Jindřišské ulice k budově ÚV KSČ na nábřeží. Víím, kde je přijímací kancelář, víím, kde je podatelna, už jsem si zvykl na tykání zdejších soudruhů.

"Mohu tady nechat dopis přímo pro generálního tajemníka?"

"Ano, proč ne?"

"Dostane ho?"

"Posílám to přímo na jeho sekretariát."

Z podatelny odcházím s pocitem, že pro mne neobvyklá věc – napsat dopis generálnímu tajemníkovi – je tady asi běžnou záležitostí.

Vím, že dnes Jana, ale i děti půjdou na demonstraci k 50. výročí 17. listopadu.

Pro mne je však pátek již tradičně "dnem sauny". Sauna totiž očišťuje nejen tělo, ale i mozek a pravidelně pro mne vytváří předěl mezi týdnem, kdy člověk dělá to, co musí, a mezi volnými dny, kdy dělá to, co chce.

Když odcházím ze sauny v Podolí kolem šesté hodiny, takřka se tu v šatně srazím s mužem, který láteří, že se sem nemohl včas dostat, že tramvaje po nábřeží nejezdí. "Doufám, že to je poslední demonstrace, kterou povolili." Nepamatuji se, že bych tohoto muže někdy viděl v téměř pravidelné sestavě "pátečníků", a jeho fysiognomie s přísnými rysy dává tušit, že je to člověk zákona, řádu a pořádku. V nedaleké restauraci při pauze desítkového mariáše vyprávím spoluhráčům Tondovi Jirotkovi a Martinovi Dočkalovi o Michalově středeční příhodě i o tom, že jsem dnes poslal dopis na ÚV KSČ. Ačkoli restaurace zavírá v devět, trochu přetahujeme a protože Tonda Jirotko je rovněž zván na dlouho připravovaný večírek u nás doma, stopneme si taxíka. Martin Dočkal cestou na Vinohradech vystupuje.

(Hlavním důvodem „dlouho připravovaného večírku“ bylo vlastně video. Náš příbuzný Lubor/Borek Kinšt z Jindřichova Hradce přijel na víkendovou návštěvu s dětmi do Prahy a přivezl sebou videopřehrávač. Jak už tehdy bývalo zvykem, u vzácného videa se scházelo více lidí, zvláště když se sehnaly zajímavé kazety. Účastníky večírku jmenuji dále.)

Tady si dovolím jedno odbočení. Martin Dočkal byl jedním z mála, který věděl o Michalově případu a našich stížnostech. Jakmile se doslechl zprávu o údajné smrti Martina Šmída, byl skálopevně přesvědčen, že je to náš Martin Šmíd, že pořádkové síly se nám takto pomstily. Vůbec si netroufal zavolat k nám domů, teprve televize ho přesvědčila. "Něco se ve mně sevřelo a trvalo to celé dny." Od toho dne absolvoval všechny demonstrace a říká, že on přišel s heslem, které se na nich tak často skandovalo: "To je ono!" Já mu to věřím.

Taxík nás vysadil před naším domem něco po půl desáté. Obývací pokoj byl plný lidí. Návštěva z jižních Čech, švagr Jirka s manželkou, manželé Jirotkovi, Koubští, Matesovi. Mezi nimi i Martin a Michal. Občas se sleduje video, chvílemi se diskutuje. O demonstraci se mluví už jenom okrajově. Obtížně se mi později vysvětlovalo státní bezpečnosti, že o průběhu demonstrace jsem se v pátek příliš nedozvěděl. Zmožen saunou jsem později u videa usnul a probudil se, až když hosté odcházeli.

18. listopad

Byl před námi víkend s předem určeným programem: postarat se o návštěvu z jižních Čech a večer jít do divadla. Já však mám ještě jeden úkol navíc: v pondělí musím odevzdat českou verzi komentáře k dvoudílnému francouzskému dokumentárnímu filmu "Sto let jazzu". Jde asi o 40-50 stránek přepisu načisto, který rozhodně musím dokončit. Nesplnil jsem už několik slibovaných termínů, tenhle musí být poslední.

Po obědě si Michal pozval domů několik svých spolužáků a zapůjčené video je téměř v neustálém provozu. Odpoledne odchází Jana s Borkem nakupovat – předvánoční nákup je jedním z účelů jejich návštěvy v Praze. Po návratu se jenom letmo zmíní, že se u Václava četla nějaká prohlášení, neměli však čas a bylo špatně slyšet. Prý tam bylo cosi o stávce.

Večer se náš byt vyliďňuje, zůstává tu jen malý David. Patří už k tradicím návštěv jihočeských příbuzných, že jim Jana sežene lístky do divadla. Tentokráte půjde Borek s dcerou Kateřinou do klubu Na Chmelnici, kde Hadivadlo hraje představení Rozrazil. Ale i naše rodina odchází do divadla. Již před čtrnácti dny mi Jana vítězoslavně oznámila, že získala vstupenky do Realistického divadla na vzácné představení Res publica II. Borek s dcerou odcházejí před sedmou hodinou. Naše rodina se zpozdlila, proto odjíždíme na Smíchov

autem až po sedmé.

Vestibul Realistického divadla je plný lidí. Hovoří se tu o včerejší demonstraci. Když si odložíme kabáty v šatně a vstupujeme do divadla, natáčí nás videokamera. Z profesionálního zájmu pozorují práci kameramana. Začíná detailem na trhání vstupenek, potom zdvih kamery na Janu, přešvenk na přecházejícího Martina a Michala a nakonec na mne. Schválně se dívám do objektivu a na kameramana, snažím se zapamatovat si jeho tvář. (Měl jsem podezření, že kameraman točí pro StB, protože ty záběry z vestibulu se nikdy nikde později neobjevily, zřejmě video skončilo v policejních archivech.)

Usedáme do první řady na balkon. Do hlediště se hrnou též studenti z fakult. Místo očekávaného představení se však na jevišti odehrává jiné drama. Nastupuje celý soubor divadla, ředitel Fréhar informuje o událostech na Národní třídě a o rozhodnutí stávkovat. Příímý účastník demonstrace, student DAMU, vypráví své zážitky. Potom všichni povstávají, zpívá se hymna. Kdosi vykřikne "Ať žije Havel!" To není představení, to je politická demonstrace. Z balkonu

Obrázek 10 - Program představení Res Publica z 18. listopadu 1989, podpis Václava Havla je autentický,

mi Jana ukazuje Václava Havla, Sašu Vondru, vidím některé její novinářské kolegyně a kolegy.

Navrhuji, abychom se vrátili domů. Jana se zde však už setkala se svými kolegyněmi a domlouvají se, že půjdou spolu do divadelního klubu. Martin zde také zůstává, vracím se tedy jen s Michalem.

Doma už čeká Borek s dcerou Kateřinou, také Na Chmelnici se stádkovalo. Zároveň tu jsou další známí, manželé Koubští, setkali se s Borkem v divadle a vzali ho k nám domů autem.

Navzájem si sdělujeme zážitky, když kolem třičtvrtě na devět se ozývá zvonek. Za dveřmi stojí dva příslušníci v uniformách VB. Hlavou bleskne nesmyslná myšlenka: "Události se daly do pohybu, přišli si pro Janu?" K mému překvapení se však vyptávají na Martina. Říkám, že není doma, že je v divadle. Oba příslušníci jsou zjevně velice nervózní. Začínám chápat, že jde o běžné zjištění, které jim kdosi uložil. Proto zaútočím:

"Řekněte mi jasně, proč toto zjištění provádíte."

"No, to my nevíme, třeba něco provedl, nebo má něco se soudem."

"O ničem podobném nevím, a jestliže mi nejste ochotni sdělit, proč tohle zjištění děláte, už vám nic neřeknu a předvolejte si mne třeba k výslechu."

"Když vy nám nic neřeknete, my vám také nic nepovíme," říká nasupeně ten starší a chystá se k odchodu. Na poslední chvíli se otáčí:

"Kdy jste ho viděl naposledy?"

"Dnes večer", a bez pozdravu odcházejí.

Vracím se do obývacího pokoje a vyprávím o překvapivé návštěvě VB. Nestačíme celou věc probrat a zvonek opět zazvoní. Tentokrát jde o čtyři mladé urostlé muže. Zadíchaně hovoří:

"Jsme z mat-fyzy. Co je s Martinem..."

Přerušuji je:

"Pánové, neztejte se na mne, ale před chvílí tady byla bezpečnost, mohl byste mi někdo z vás ukázat občanku?"

Ano, jsou z matematicko-fyzikální fakulty, doslechli se, že Martin Šmíd se stal obětí policejního zásahu. Říkám, že náš Martin je živ a zdrav, ale na fakultě je přece více Martinů Šmídů.

"O tom druhém už víme, že je v pořádku, nebyl tam."

"A není ještě nějaký třetí? Na chmelu byl ještě jeden Martin Šmíd."

"Na mat-fyzy určitě ne, tam jsou jen dva."

"A odkud máte tu zprávu?"

"Běžíme sem z Realistického divadla, tam se to povídá."

"Ale právě tam teď Martin je..."

Ano, je tam, ale zřejmě s Janou kdesi v klubu a ne mezi studenty. Teprve teď začínám chápat smysl návštěvy VB. Studenti si chtějí u nás poslechnout zprávy, je právě devět hodin. Ovšem jako naschvál žádnou česky mluvící stanici se mi nepodaří naladit. Neumím to, nevím, kde vysílá Svobodná Evropa. Moje stanice je totiž BBC World Service.

Poté, co studenti odejdou, začíná téměř čtyřicetihodinový maratón telefonátů. Jako jeden z prvních volá Martinův kamarád z filosofické fakulty a potom, po desáté hodině už s pěti až desetiminutovými intervaly telefon neutichá. S Janou, která volá z divadla, se domlouváme o situaci, která vznikla. Telefonuji svým rodičům, abych je uklidnil, zatím nic nevědí. Před desátou se vrací Martin sám s Realistického divadla domů.

Každému do telefonu říkám: "Ne, našemu Martinovi se naprosto nic nestalo. Také jeho spolužák z matematicko-fyzikální fakulty je živ. Ano, to vím jistě."

Ale v podvědomí zůstává otázka: "A co když existuje ještě nějaký jiný Martin Šmíd? Nebo co když existuje oběť s naprosto odlišným jménem?"

Po jedenácté, nepamatuji si to už přesně, jsem sjel pro Janu do Realistického divadla. V průchodu je stále hodně lidí. Poznávám mezi nimi náměstka primátora Josefa Hájka. Jeden známý herec (byl to Eduard Cupák) si při odchodu hlasitě ulevuje:

"To je ale svinstvo."

Tu noc my dospělí jdeme spát až ve dvě hodiny v noci.

K výše uvedenému textu sepsanému začátkem roku 1990 mohu dodat ještě několik detailů. Zatímco já jsem s Michalem odjel autem domů, Jana se odebrala se svými kolegyněmi ze Svobodného slova do divadelního klubu. Kdy a jak se tady dozvěděla o údajné smrti studenta Martina Šmída, nevím. Ale dle vlastního vyjádření se zde setkala s Michalem Žantovským, který jako zpravodaj agentury Reuters ten večer vyslal do světa [zprávu](#) o mrtvém studentovi Martinu Šmídovi – dle vyšetřovací komise v 21:40. (Francouzská agentura AFP zprávu o pravděpodobných mrtvých vydala jako první, již odpoledne, po šesté hodině.)

Jana v divadle Michala Žantovského informovala o tom, že náš Martin je živ a zdrav. Žantovský však údajně tvrdil, že kromě Uhla má zprávu potvrzenou ještě z dalších neformálních a spolehlivých zdrojů. Tady mě napadá myšlenka, že pokud ten zdroj byl blízko StB, pak by to odpovídalo teorii, podle níž to byla StB, která měla zájem, aby se falešná zpráva dostala do zahraničí, neboť to byla dobrá záminka k policejním akcím proti disentu.

Když jsem se v roce 1993 rozváděl, ze společné domácnosti jsem si odnesl program večerního představení 18. listopadu Res Publica II v Realistickém divadle, který Jana ten večer v divadelním klubu dala podepsat Václavu Havlovi. Program s podpisem Václava

Havla mám ve svém archivu dodnes. Někdo může říci, že jsem si ho odnesl neprávem, neboť nepatřil mně, ale Janě. Nicméně já jsem si ho vzal hlavně z toho důvodu, že riziko ztráty dokumentu bylo u Jany příliš velké, a já ho rád kdykoli předám svým dětem nebo vnukům.

19. listopad

Hned probuzení jakoby předznamenalo průběh celého dne. V devět hodin zvoní zvonek, přímo z postele jdu otevřít. Dva muži se legitimují průkazy Státní bezpečnosti. Zvu je dál, oba jsou korektní. První věta má téměř vyčítavý tón s nevysloveným podtextem: "občane, co nám to děláte?".

"Víte o tom, že po celé Praze jsou vylepena parte se jménem vašeho syna?"

"To nevím, ale co proti tomu mohu dělat? Martin je doma. Zprávu o jeho údajné smrti jsem se dozvěděl včera večer. Od té doby neděláme nic jiného, než že tuto zprávu dementujeme."

V průběhu rozhovoru se ve dveřích do předsíně objevuje ve své téměř dvoumetrové výšce rozespalý Martin.

"Vidíte, tady je, nic se mu nestalo."

Napjatá atmosféra se okamžitě uvolňuje, jsou tu i přátelské úsměvy.

"Víte, my jsme přišli jenom proto, aby náhodou neudělal nějakou hloupost."

Naprosto nerozumím, žádám vysvětlení.

"No, tak... aby to nebylo jako s Palachem...aby si něco neudělal, aby nechtěl být hrdina..."

To už naprosto přesahuje moje chápání a poté, co se návštěva rozloučila, společně se všichni divíme. Martin okamžitě po odchodu StB telefonuje svému děkanovi, že je zdravý a v pořádku. Netrvá dlouho a opět začnou vyzvánět telefony. Když vyhlédnu z okna, vidím, že před domem stojí Lada s vyčkávající posádkou. Vše je jasné.

Před desátou hodinou se Martin náhle rozhoduje. Jde na fakultu stávkovat. Telefony pokračují a v nervózní atmosféře se řeší otázka, zda se bude vařit oběd, nebo zdali půjdeme do restaurace.

Před polednem šest osob odchází z domu do restaurace Zdar. Na ulici dojdou k autu, v němž sedí tři mladí muži s pohledem upřeným před sebe. Teprve když zatukám na okénko, řidič jej stáhne.

"Jdeme na oběd tady za roh. Vrátime se asi za půl hodiny."

Odpověď je chápavý úsměv, že my víme a oni také vědí. Po návratu z oběda další návštěva StB – osamělý kapitán, jako jediný nechal pohlédnout do svého služebního průkazu. Chce jen vědět, co je s Martinem. Po obědě stanice Hvězda ve zprávách ohlašuje první dementi ministryně školství a děkana.

Kolem druhé hodiny se byt vylidňuje. Borek s dětmi odjíždí domů, do jižních Čech, Jana odchází do práce, Michal se vydává za kamarády na internát. Zůstávám doma sám.

Ve tři hodiny se však za dveřmi objevuje další dvojice příslušníků StB. Přinášejí předvolání ke svědecké výpovědi pro Martina, ve věci řízení proti neznámému pachateli, paragraf poškozování zájmů republiky. Potvrzují příjem, potom padne otázka, zdali nejsem rovněž ochoten poskytnout svědeckou výpověď. Nemám žádné pochybnosti o tom, že dříve či později budu také předvolán, proto svoluji.

Jeden z příslušníků odchází do auta pro psací stroj, přináší nezbytné papíry. Nechávám se poučit, listujeme v trestním zákoníku, kde se píše o tom, že pokud někdo rozšiřuje nepravdivé zprávy nebo předá-li je do zahraničí s úmyslem poškodit zájmy republiky, může být potrestán vězením až do tří let. Otázky začínají ze široka, už od pátečního večera, přesně po časové ose. Při popisu sobotního odpoledne se dostávám do úzkých. Kde byl vlastně

Martin? Byl doma nebo někam odešel? Náhle si nemohu vybavit sled událostí. Vím, seděl jsem celé odpoledne u psacího stroje, přepisoval jsem "Sto let jazzu", návštěva z jižních Čech byla ve městě, vedle v obývacím pokoji nepřetržitě hrálo video. Byl tam Michal se svými kamarády ze školy a z internátu. Ale byl tam také Martin? Asi ano, ale nejsem si tím jist. Je mi trapně, nervy pracují na plné obrátky.

Není zájem dát do protokolu včerejší večerní návštěvu příslušníků Veřejné bezpečnosti. Naopak je zájem zjistit jména osob, které nám po deváté hodině telefonovaly.

"Proč to chcete vědět?"

"Abychom mohli rozšířit okruh svědků. Mohli by potvrdit, odkud falešnou informaci získali."

I kdybych chtěl, nebyl bych schopen dát dohromady jména osob, jež se ze sluchátek ozývala. Odpovídám:

"Dozvěděli se to asi jako všichni ostatní, ze zahraničních rozhlasových zpráv. Ale nezlobte se, jak vidím sám, svědecká výpověď není nic příjemného, rád bych je té zkušenosti ušetřil."

A pak mne ještě napadá:

"Možná, že se mýlím, ale předpokládám, že všechny ty hovory zřejmě budou kdesi nahrané. Když bude třeba, můžete si to snad zjistit i bez protokolu."

Replika zůstává bez jakékoli odpovědi. Jen do protokolu přibývá věta ve smyslu: "Jména těch, kteří telefonovali, neuvádím, protože si nepřeji, aby měli nepříjemnosti."

Mezi telefony, které průběžně přerušují moji svědeckou výpověď, se ozývá rozhlasový redaktor Svoboda. Chce natočit se mnou rozhovor. Souhlasím. Ale ještě před tím se do dveří hrne neohlášený televizní štáb s redaktorem Dumbrovským. Vysvětluji, že Martin je kdesi na fakultě.

Natáčení je rychlé. Elektronika nepotřebuje takové zasvícení jako v době, když jsem se štáby točil na filmovou surovinu. Prohlašuji:

"Můj syn Martin Šmíd, narozený 2. 3. 1970, je naprosto zdravý a v pořádku. Demonstrace se zúčastnil, ale odešel ještě před konečným zásahem policie."

Když televizní štáb odchází, redaktor Dumbrovský se ode dveří nešťastně vrací: "Ale my bychom potřebovali ještě vašeho syna."

Divím se: "Cožpak nestačí, že já, jeho otec tady prohlašuji, že je živ a zdravý? On je teď někde na fakultě."

"Jen aby nám to lidé věřili."

Rozhlasový redaktor Svoboda přichází vzápětí. Vzniká kuriózní scéna. U jídelního stolu sedí čtyři osoby – oba vyšetřovatelé StB a já s redaktorem, který natáčí rozhovor. Opakuji totéž, co jsem řekl televizi. Rozhovor bude do hodiny vysílán. Moje televizní vystoupení ovšem naši diváci neuvidí. Ale protože je zařazeno do intervizní výměny aktualit, dostane se do Eurovize a bude vysíláno v rakouské, holandské, britské televizi.

Svědecká výpověď končí kolem půl páté. Vyprávím ještě o příhodě s Michalem při středěcké demonstraci. Protokol o něj nemá zájem. Dělán dvě malé stylistické úpravy a podepisuji ho. Vyšetřovatelé odcházejí.

Jsem doma stále ještě sám. Téměř mechanicky buším do psacího stroje, ale soustředění neustále přerušuje horečnatý tok myšlenek. Bylo správné, že jsem podal svědeckou výpověď? Asi ano, nelegální struktury – prý VIA – předaly do zahraničí nepravdivou informaci, to je zcela jasné. Jestliže něco podnikají, musí umět nést i rizika. Také jsem byl novinářem a vím, že novinář nese za zveřejněné zprávy odpovědnost. Pokud někomu "naletěli na návnadu", je to jejich chyba.

Ale proč místo toho, aby se situace uklidnila, je stále napjatější? Proč neustále vyzvání telefon? Proč Svobodná Evropa nepřestává opakovat zprávu o údajném úmrtí studenta Martina Šmída? Přepadne mne hrůza.

Vždyť bezpečnost musí vědět nejméně od včerejška, že Martin Šmíd – ať už můj syn nebo jeho kolega z fakulty – je naživu. Totéž přece vědí – minimálně od nedělního poledne i opoziční nelegální struktury.

Vybavuji si také, jak k nám kolem poledne přišla dvojice mladých lidí z městského výboru SSM zeptat se na Martina. Když jsem jim namítl, že Vasil Mohorita by přece měl mít informace od pramene, odpovídají: "Naopak, to my pro něj sháníme ověřené zprávy." Později, když jsem tuto epizodu vyprávěl mimo protokol vyšetřovatelům z Bartolomějské, řekli mi: "Buďte bez obav, politická místa a soudruh Mohorita mají od nás dobré informace."

Jakoby se kdesi odehrávala velká politická hra, střetávaly se mocné síly, pro něž je Martin Šmíd a celá jeho rodina jen pomůckou, argumentem, nástrojem, který může být vtažen do soukolí, zašlapán, zadupán, převálcován jen proto, že se to komusi v dané chvíli hodí. Od Jany vím, že na Václaváku je plno lidí. Martin se stále neozývá.

Teprve teď si uvědomuji vážnost situace, opouštím psací stroj a začínám roztáčet telefony. Matematicko-fyzikální fakulta má v Praze budovy v Tróji, na Albertově, na Malé Straně, v Karlíně.

Vrátný v trójském areálu poukazuje na nemožnost Martina sehnat, dává však užitečnou informaci: "Jó, studenti tam v hale pořád schůzují." Ještě před pátou hodinou telefonuji do rozhlasu a do televize. Redaktor Svoboda mi naštěstí dal telefon a o Televizních novinách vím, že nejrychleji se zprostředkuje zpráva přes "dřeváky", což jest DŘV – denní řízení výroby. Zanechávám vzkaz: "Chcete-li natočit Martina, jeďte do Tróje, ale sehnat si ho tam musíte sami."

V podvečer se objevuje za dveřmi další dvojice mužů. Tentokrát se prokazují odznaky kriminální služby. To už je doma Michal, na návštěvu přišel jeho bratranec. Děti jsou poslány pryč, rozhovor prý musí být o samotě. Reaguji už trochu podrážděně:

"Řekněte mi, kdo jste. Jste už čtvrtí v pořadí. Odmítám s kýmkoli komunikovat kromě těch orgánů, které vyšetřují případ v Bartolomějské. Byli zde dnes odpoledne, podal jsem svědeckou výpověď."

Věc se postupně vysvětluje. Jedná se o kriminálku z Prahy 3, která má Martinovi poskytnout policejní ochranu. Namítám, že Martin je plnoletý a rozhodnutí musí udělat on a ne jeho rodiče. Jakmile se Martin ozve, zjistím jeho stanovisko. Domlouváme si dobu, kdy budou telefonovat, a další návštěva odchází. Před domem však zaparkuje další auto, jehož posádka vyběhne k nám do třetího patra: "Kdybyste cokoli potřebovali, čekáme dole."

Obrázek 11 - Martin ve vysílání Televizních novin 19. listopadu 1989

V Televizních novinách vystupuje Martin Šmíd, student mat-fyz z Berouna, který na demonstraci nebyl. Potom se objevuje náš Martin. Podle toho, jak kýve tělem, poznám, že je nervózní. Obraz je černobílý, závěr je jasně ustřižený. Přemýšlím o tom, jak asi rozhovor dál pokračoval. Ale je tu úleva: přece jen ho na fakultě sehnali, snad už bude klid.

Jak jsem se později dozvěděl, redaktoru Svobodovi se již po páté hodině podařilo natočit s Martinem telefonický rozhovor. Ačkoli za něj bojoval ze všech sil, vedení rozhlasu jej "nepustilo". Důvod? Martin v něm – podobně jako v ustřižené části televizního interview – mluvil o zraněných a zmlácených studentech.

Po osmé hodině telefony naštěstí už utichly, sedím u stroje a píši, jen každou hodinu se ozývá kriminálka, zdali se Martin vrátil a zda nabízenou policejní ochranu přijme. Martin se vrací, doprovázen švagrem Jirkou, před jedenáctou hodinou a v jedenáct hodin telefonicky policejní ochranu odmítá. Později mi v Televizních novinách vyprávěli o tom, jak redaktor Holubec byl v bytě berounského Martina Šmída okamžitě zadržen a prohledán. S policejní ochranou nejsou asi žádné žerty.

K výše uvedenému textu sepsanému začátkem roku 1990 dodávám: Teprve po podání svědecké výpovědi jsem pochopil, proč disidenti odmítali cokoli vypovídat při výsleších. Zpočátku mi bylo nabídnuto, zda chci vypovídat. Pravda, mohl jsem odmítnout. Ale když jsem souhlasil, dali mi podepsat jakýsi papír, že dobrovolně souhlasím s výpovědí a byla tam jakási právnická klička, která mé případné dodatečné odmítání vypovídat mohla učinit trestným.

20. listopad

Jakoby se opakovalo včerejší ráno, ovšem s tím rozdílem, že v sedm hodin je rodina vzhůru a připravuje se na snídani. Dva známí muži z kriminálky se ještě jednou přicházejí ujistit, zda doopravdy naše rodina nežádá policejní ochranu. Na rozdíl od včerejška, kdy byli strozí a komisi, nyní jednají přátelsky a uvolněně. Zvláště poté, co jim oznamujeme program dnešního dne a náš záměr nechat Martina dnes doma.

První na programu je návštěva právníka, pak odvážím Martina s Janou ke svědecké výpovědi do Bartolomějské ulice. Na pravidelnou redakční poradu přicházím se zpožděním. Ihned po ní se koná spontánní redakční schůze s protestní rezolucí. První z řady dalších, které budu ještě v týdnu absolvovat. Před obědem přichází ke mně do kanceláře šéfredaktor Jiří Jambor.

"Hele, zavolej do novin Martinu Švehlovi, mají tam nějaké problémy."

Z rozhovoru se dozvídám, že Televizní noviny jsou od rána bombardovány telefonáty, ve kterých lidé vyjadřují pochybnosti o tom, že porucha kamery při natáčení šotu s Martinem byla náhodná. Domlouváme se, že štáb přijede k nám domů ve tři hodiny odpoledne a Martina znovu natočí. Je tu ovšem problém, protože nemohu sehnat ani Martina, ani Janu.

Po obědě jdu tedy z Jindřišské na Václavské náměstí do redakce Svobodného slova. Nemusím ani vstoupit do budovy. Mezi hrozny lidí, kteří se zde shlukují kolem plakátů a prohlášení, potkávám Janu s oběma syny. Rychlá výměna nejdůležitějších informací a odcházím s dětmi k autu v Opletalově ulici a potom domů. Při jízdě mne napadá: "Proč má jezdit štáb k nám, pojedeme na Kavčí hory". Martin souhlasí, i když už nechce žádný rozhovor.

"Je třeba ukázat, že jsi v pořádku, že ti nic není."

"Tak to včera neměli stříhat. Tam jsem to všechno říkal. Když něco znovu povím, znovu to sestříhají, kdo ví, co z toho vyjde."

Na to, jaká je v centru Prahy vzrušená atmosféra, panuje v budově Televizních novin – alespoň na první pohled – klid. V kanceláři Martina Švehly diskutujeme o situaci, která vznikla kolem Martina Šmída. Švehla navrhuje rozhovor, alespoň do odpoledního Kontaktu. Kladu zásadní otázku:

"A zaručíte nám, že rozhovor se odvysílá tak, jak se natočí?"

Martin Švehla smutně povzdechne:

"To zaručit nemůžu. Tady něco schválím já, schválí to třeba i šéfredaktor a potom přijde ústřední z ÚV a všechno je jinak. Víš, jaký jsem měl malér, že jsem včera pustil do Aktualit prohlášení MV SSM? A to jsem ho ještě upravoval."

Po krátké domluvě se dohodneme na tom, že to bude "němota", zpravodajský šot s doprovodným komentářem. Jeho hlavním smyslem bude ukázat Martina v rozhovoru s televizními redaktory. Než se sejde štáb, probíráme podrobnosti. Návrh, aby maskérka zapudrovala Martinovy opary, které se mu včera vyrazily, a které v černobílém provedení vyvolaly tolik diskusí, se zamítá. Když pravda, tak pravda se vším všudy. Problémem je i Martinova světloplachost. V prudkém světle nosí tmavé brýle. Námitka: Nelze, lidé by si mysleli, že skrývá monokly. Ale potom nelze vyloučit ohlasy typu "tak divně se koukal". Co se dá dělat, jinak to nejde.

Mezitím se scházejí lidé. S některými se zdravím, známe se – podobně jako s Martinem Švehlou – z dřívějšíka. Reakce se většinou opakují:

"Ty už máš tak velkého syna? To je tvůj syn? Mně se zdálo, že je ti trochu podobný."

Údiv je pochopitelný. Pracoval jsem v Televizních novinách v době, kdy se Martin narodil, od té doby uplynula už pěkná řádka let.

Obrázek 12 - Martin ve vysílání Televizních novin 20. listopadu

Přichází i redaktor Danihelka, rediguje text, který jsme spolu se Švehlou napsali. Znovu se ubezpečují: "Nebudete na tom nic měnit? Nepřeji si, aby se tam cokoli přidávalo." Oba mne ujišťují, že své slovo dodrží. Jim věřím, jim ano. Ale co když zasáhne opět nějaká vyšší moc?

Když se večer dívám s Martinem a Michalem na Televizní noviny, kontrolují si text komentáře. Dodatečné úpravy se nekonalý. Zpravodajský šot byl uveřejněn v tomto znění:

"Včerejší vystoupení Martina Šmída v Televizních novinách vyvolalo u diváků celou řadu dohadů a otázek. Porucha naší kamery způsobila, že jsme včera poskytli jen černobílé záběry. Dnes jsme se se studentem matematicko-fyzikální fakulty UK setkali znovu a to v naší redakci. Opět nám potvrdil – a je to zřejmé z našich záběrů – že je zdravý a nezraněn."

Když jsme odpoledne odcházeli z Televizních novin, vzal jsem si na památku jeden z hromady dálnopisů, které se zde válely po stolech. Cítuji z něho:

Obrázek 13- dálnopis poslaný do TN z AVRO Příšovice

"Proč bylo vysílání černobílé a záběry natočené přes zkreslující sklo?...Aby nebyla k poznání zranění ve tváři Martina Šmída... Skutečně, člověk nemusí být odborníkem v televizní technice, aby nevěřil slovům moderátora...Jako vedoucí AVRO Příšovice, které se zabývá vývojem a výrobou videotechniky a produkcí videoprogramů, znám televizní techniku důvěrně...Celkový dojem je, že špatná technická kvalita záznamu byla uměle vytvořena. Moderátor tedy nemluvil pravdu, když konstatoval, že selhala televizní technika. Jsem přesvědčen, že selhala morálka novinářů, kteří reportáž točili..."

Ano, to už jsem věděl, že fáma je hrozná věc. Smutné na tom bylo, že k ní Televizní noviny přispěly svým včerejším střihem, porucha kamery či

záznamu – to zřejmě byla směla navíc. A teď už fáma měla svůj vlastní život, který nemohl ukončit ani pondělní šot. Ze "zasvěcených" informací, které se později objevovaly, vybírám: "Bylo to nahrané... přinutili ho... nemluvil, protože měl zdrátovanou čelist... atd. atd."

Ale jak to bylo doopravdy? Cituji z Martinova sepsaného svědectví:

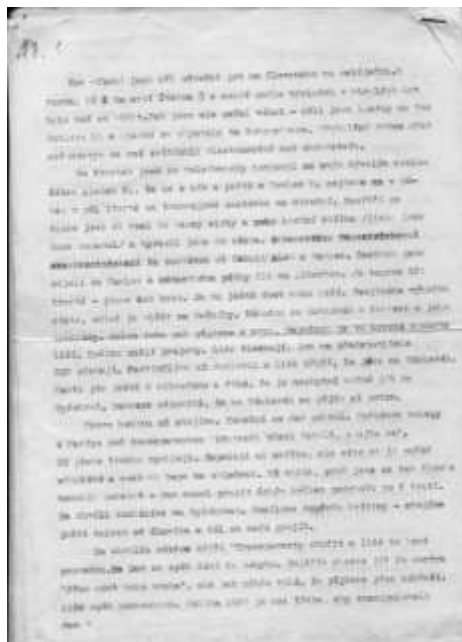
Původně chtěl Martin jet na víkend (17., 18., 19. 11.) s kamarádem Štefanem Č. na zabíjačku k nim domů, na Slovensko. Pak si to rozmyslel, chtěl jít v sobotu do divadla a byla tu ta demonstrace, kterou si také nechtěl nechat ujít.

Ve čtvrtek se telefonicky domluvil s Alešem N., bývalým spolužákem z gymnázia, že půjdou společně na demonstraci a že se sejdou v pátek v půl čtvrté na tramvajové zastávce na Národní třídě. Přišel tam také další bývalý spolužák z gymnázia Pavel H. Společně odjeli tramvají na Karlov a pěšky pak došli na Albertov. Tam Martin potkal bratra Michala, který tu byl se svými kamarády ze školy. Po projevech se tu setkal i s kolegy z matfyzu, ale známou trasu po nábřeží až na Národní třídu prošel ve skupině, kterou tvořili jeho a Michalovi kamarádi.

Tato skupina došla asi na úroveň Mikulandské ulice. Tam už věděli, že vpředu je kordón policistů a později se dozvěděli, že i zezadu je průvod uzavřen. Ještě před devátou se všichni rozhodli, že odejdou. Dostali se asi do první třetiny Mikulandské ulice, dál to nešlo, také Mikulandská ulice byla uzavřena. Asi po čtvrt hodině čekání, když se sem mezitím tlačili lidé z Národní třídy, policisté na chvíli Mikulandskou ulici uvolnili.

Bílé přílby se postavily na ulici tak, aby dav mohl odcházet jenom směrem k nábřeží. Martin s Michalem však prošli pasáží do Spálené ulice a potom na Václavské náměstí. Tam se nic nedělo a oba odjeli metrem domů, kam přišli mezi čtvrt a půl desátou.

Když v neděli (19. 11.) dopoledne přišel Martin na kolej v Tróji, visel tam na nástěnce papír s oznámením úmrtí Martina Šmída a pod tím zpráva, že Martin Šmíd ze čtvrtého kruhu, tedy on, je naživu. Nejdřív se na pokoji Martina K., jednoho z oněch čtyř, kteří v sobotu večer přišli k němu domů, diskutovalo o stávce. Pak se rozhodli, že půjdou na děkanát na Karlov, třeba je tam budou potřebovat. Cestou se chtěli zastavit u Marka Bendy, o němž věděli, že je z disidentské rodiny. Šel tam jen Martin K. a policie, která byt hlídala, ho zadržela. Ostatní došli na děkanát, kde bylo zavřeno, proto se vrátili zpátky na kolej. Kolejní rozhlas svolal schůzi studentů na čtvrtou do menzy.

Obrázek 14 - Martin sepsal své svědectví na psacím stroji

foto: Antonín Nový

Na unikátním snímku je student Martin Šmíd (vpravo, gestikuluje rukou), který se měl podle falešné zprávy stát obětí masakru na pražské Národní třídě večer 17. listopadu 1989.

Obrázek 15 - Martin, zachycený fotografem na demonstraci 17. listopadu, na serveru iDnes však chybně identifikovaný, není to ten vpravo, ale vlevo.

Právě z menzy vyvolali Martina, když zatelefonoval redaktor Svoboda ze Studia sedm. V rozhovoru mu Martin řekl, že na demonstraci byl a že odtamtud odešel dost brzo, takže zásah nezažil, nicméně od kamarádů ví, že byl brutální. A že by se ani nedivil, kdyby tam někdo se slabším srdcem umřel. Takový byl asi smysl rozhovoru, jak ho později reprodukoval. Redaktor Svoboda se ještě zeptal, co studenti na kolejích dělají a pak Martinovi poradil, ať dá o sobě vědět doma.

Po chvíli přišli lidé z televize, kteří si Martina rovněž vyvolali ze sálu. Martin nechtěl, aby jeho rozhovor vyzněl tak, že se vlastně vůbec nic nestalo jenom proto, že on je živ a zdrav. Redaktor Dumbrovský mu slíbil, že se bude snažit o to, aby všechno, co řekne, se odvysílalo, ale že o tom, co se vysílá, nerozhoduje jenom on.

Rozhovor probíhal asi takto (přesné znění by bylo nutné zjistit v archivu ČST):

- Byl jste na demonstraci?
- Ano a šel jsem s ní až do konce.
- Víte, že se o vás říká, že jste mrtvý?
- Vím, taky poslouchám zprávy.
- Co jste tomu říkal?

Později mi Martin řekl "V tu chvíli jsem nevěděl, jak mám odpovědět? Ale vzpomněl jsem si na svůj pocit ze soboty večer, kdy jsem nemohl usnout a neustále jsem myslel na to, že tím mrtvým studentem jsem klidně mohl být i já." Takový pocit zřejmě měla většina účastníků, o čemž svědčí nápis, který ještě dlouhou dobu byl na jedné budově na Národní třídě: "Sáhla na nás smrt." A tak Martin téměř automaticky odpověděl: "Sáhla na mne smrt."

Rozhovor pak pokračoval:

- Ale vy jste zraněn nebyl?

- Ne, já jsem zraněn nebyl, ale mnozí moji spolužáci ano.

Nikdo nemohl tušit, do jakých souvislostí se dostane věta o "sahající smrti" v tom okamžiku, když se z rozhovoru odstříhla jeho druhá polovina.

Mezitím skončila schůze a Martin před budovou potkal děkana. Ten mu sdělil, aby přišel druhý den na děkanát poskytnout rozhovor Rudému právu. Martin pak odjel do centra a šel za matkou do práce. Tam s ním sepsali krátkou zprávu, která se druhý den objevila ve Svobodném slovu, a v níž mohl Martin uplatnit i svoji větu o zraněných studentech.

Pak odešel s matkou do Činoherního klubu, kde se zakládalo Občanské fórum. Matka zde zůstala a Martin odjel se svým strýcem Jiřím Weinerem taxíkem domů. K tomu je třeba dodat, že v pondělí se s Martinem telefonicky spojila redaktorka Rudého práva – její pokus o rozhovor však nikdy nespátřil světlo světa. Martin i jeho matka protestovali proti zveřejnění, protože se nesl přesně v onom duchu "občane, nic se nestalo" a kromě toho navozoval dojem, že se Martin znal s Drahomírou Dražskou, kterou nikdy v životě nepotkal ani neviděl.

Od té doby Martin odmítal jakékoli další rozhovory – s výjimkou jednoho, který poskytl Mladé frontě. Několikrát podával svědectví jak vojenské prokuratuře, tak parlamentní komisi vyšetřující 17. listopad.

Netvářil se příliš nadšeně, když se dozvěděl, že otec svoje zápisky nabídl k publikaci Mladému světu. Říká: "Chci být především Martinem Šmídem, normálním studentem matfyzu, chci, aby mne lidé poznávali jako někoho, kdo ve svém oboru něco dosáhl, a ne jako toho, kdo měl být údajně zabit na Národní třídě."

Tolik text z roku 1990. Podrobnější a autorizované vyprávění Martina lze nalézt na jeho [webové stránce](#), na které původní text upravil. (Kromě toho Martin sepsal zásadní [prohlášení](#), v němž se rozhodl už neodpovídat na stereotypní otázky novinářů.) Možná ještě několik detailů z návštěvy Televizních novin. Martin se tady rozhodl nepromluvit a měl k tomu dobrý důvod. Já jsem mu to schvaloval, protože okamžitě po příchodu kolem nás začala kroužit redaktorka Žáková, o níž jsem věděl, že přes svého muže má styky na vnitro. Měla veliký zájem o Martina ve stylu: „To jsem ráda, že jsi přišel, pojď, udělám s Tebou rozhovor.“ Martin odmítl.

Jak je svět malý, jsem se přesvědčil, když jsem se později setkal s autorem onoho dálnopisu z Příšovic. Byl jím Milan Brunclík, který se později angažoval v lokálním televizním vysílání na severu Čech.

V naší redakci v Jindřišské bylo v pondělí dopoledne rušno. Po pravidelných poradách (předávaly se tam informace z porady šéfredaktorů, rozdělovaly se úkoly pro nadcházející týden), se sešla bouřlivá schůze – svolaná, tuším, pod hlavičkou odborů. Z vystoupení jednotlivých řečníků přímo tryskaly emoce těchto dnů namířené proti vedení státu. Zúčastnil jsem se také, možná snad jako jediný zástupce vedení redakce (někteří mí kolegové zůstali raději ve svých kancelářích). Pozoroval jsem ten výbuch nespokojenosti a byl jsem zvědav, zda neskončí tak, jako jsem tomu byl často svědkem v roce 1968 – tj. poté, co si lidé zanářádají, se zase rozejdou a vše se rozplyne do ztracena.

Rozhlížel jsem se, zda se mezi mými kolegy najde někdo, kdo tomu hnutí myslí dá nějaký směr. Našel se, byl to můj jmenovec Jan Šmíd, bývalý herec, nyní dramaturg převzatých dokumentů, který se chopil organizace a připravil k podpisu protestní rezoluci. Protože jsem si od jisté doby dával velký pozor, co podepisuji, rezoluci jsem si podrobně přečetl a nakonec ji nepodepsal. Vadilo mi, že tam byl požadavek nejen na odstoupení vedení KSČ, se kterým jsem neměl problém, ale také na odstoupení celé vlády, v jejímž personálním obsazení jsem viděl možné řešení dané situace.

Kromě toho jsem měl jiné starosti. Když jsem se ráno svěřil šéfredaktorovi Jiřímu Jamborovi, o němž jsem věděl, že je bývalý rozvědčík, se svými obavami, zda ten mrtvý Martin Šmíd není boudou také na naší rodinu, a zda mi nezavrou manželku. Jambor

odpověděl: „Neboj, zavřít můžou, pustit musej." Ten ne-podpis protestní rezoluce mi později nikdo z kolegů nevyčítal.

21.-24. listopad 1989

Úterý až pátek 21.-24. listopadu měly pro mne – pokud si vzpomínám – téměř stereotypní průběh. Ráno jsem šel do práce v Jindřišské, odpoledne či večer přišel domů a sledoval televizi. Tím si vysvětluji, že v mém diáři chybějí jakékoli poznámky. Pamatuji se, jak jsem se vracel z práce do prázdné domácnosti. Jana bývala celé odpoledne a večer v redakci, Martin stávkoval se studenty matfyzu, a Michal trávil čas na internátu gymnázia, které rovněž stávkovalo.

V mém zaměstnání, Československé televizi, se však daly do pohybu události, které zachytil tehdejší informační zpravodaj ČST Praha s názvem GARÁŽ OF ČST (stručný popis těchto událostí je na [webu ČT](#) a já jsem si dal práci popsat je v [zvláštní studii](#)).

Vzpomínám, jak v úterý 21. listopadu někdy kolem poledne vrazila do naší kanceláře v Jindřišské celá rozrušená střihačka Kratochvílová, která měla střížnu o patro níže: „*Kdo může a má čas, ať jde na Kavčí hory. Je třeba podpořit lidi od přenosů, kterým nechtějí povolit vyjet do Prahy.*" Dílenský výbor ROH přenosové techniky svolal své lidi na schůzi do garáží na nádvoří televizního objektu Kavčích hor, ze které se stala protestní demonstrace. Technici z přenosů se zde vyjadřovali jednak k 17. listopadu, ale také žádali, aby televizní zpravodajství bylo „pravdivé, úplné a objektivní." Jedním z klíčových požadavků byla možnost vysílat přímé přenosy z Václavského náměstí. Na to jim prý jejich šéfové odpověděli, že přenosová technika se stopadesáti lidmi nereprezentuje celou televizi a nemůže vnucovat svoji vůli dalším třem tisícům zaměstnanců. Proto ta mobilizace, která ještě ten den odpoledne přivedla do garáží lidi ze všech pracovišť ČST, tehdy ještě rozestých po celé Praze (Jindřišská, Burza, Zahradní město, Jezerka atd.)

Další vývoj událostí je známý. Pod tlakem zaměstnanců ČST a pod hrozbou přerušení vysílání stávkou vedení ČST krok za krokem ustupovalo, což nakonec vyústilo do víkendových přenosů z Letné. Ve středu 22. listopadu již byly přenosové vozy na Václavském náměstí. V odpoledním živém vysílání mládežnického pořadu Kontakt se objevily první vstupy a rozhovory s účastníky demonstrací, včetně toho, který zástupce šéfredaktora mládežnické redakce přítomný v režii nechal odstříhnout. Já osobně si pamatuji na televizní vystoupení pražských herců z Václaváku ve čtvrtek 23. listopadu, speciálně na emotivní vystoupení paní Galatíkové.

Do mé kanceláře tyto události doléhaly víceméně zprostředkovaně. Pokud si dobře vzpomínám, garáže jsem navštívil krátce jen ve středu, jako divák, po pravidelné středeční předávačce pořadů na Kavčích horách. Do událostí jsem se nemíchal záměrně, neboť kolem naší rodiny se děly podivné věci, a já jsem nechtěl dát nikomu záminku, že jsem zapojen do nějakého převratového spiknutí v Československé televizi. Byl tu stále strach a nejistota. Když Martina několikrát kontaktovali záhadní lidé nabízející jednou natočené kazety, pak zase nějaké jiné materiály ke zveřejnění, rozhodli jsme se Martina – tuším, že ve čtvrtek – uklidit z Prahy na venkov, k mým rodičům.

Některé informace o dění v televizi i mimo ní jsem dostával od svého kolegy, tajemníka redakce, který měl tu smůlu, že ho uvrtili do funkce předsedy ZO KSČ (poté, co jsem jí přestal vykonávat já). Když se vrátil ve středu 22. listopadu odpoledne z Pankráce, kde v budově OV KSČ byla jakási mimořádná porada předsedů ZO KSČ, měl oči navrch hlavy. Setkal se zde s autobusy plnými milicionářů, kteří se však v té době už chystali na návrat domů. Vyprávěl: „*Celý byfě bylo vyžraný, oni je navezli do Prahy a neměli pro ně nic zajištěného.*"

Od svého kolegy, který dříve pracoval ve zpravodajství, mám také podrobnější informaci o tom, jak se ve čtvrtek připravovaly Televizní noviny, což zpravodaj GARÁŽ OF ČST popsal takto: „Čtvrtek 23.11.1989: Od 18:00 do 22:30 provádí skupina pověřených pracovníků ČST kontrolu a dozor nad přípravou televizního zpravodajství. Jsou sledovány redaktorské a střihačské práce. Do velínu OTN jsme šéfredaktorem ÚRTN nebyli vpuštěni s odůvodněním, že odmítli přítomnost i pracovníků FÚTI..." (Federální úřad pro tisk a informace)

Ta „skupina pověřených pracovníků“, to byli lidé z garáží, které vedení televizního zpravodajství pozvalo ke spoluúčasti při přípravě Televizních novin, což byl další ústupek vzbouřeným zaměstnancům, dožadujícím se úplného a objektivního zpravodajství. Parafrázuji vyprávění svého kolegy: „Byla to licitace. Na jedné straně lidi z TN, na straně druhé Marta Skarlandtová a další lidi z garáží. A hádali se o to, co se do zpravodajství dostane a co ne. Při rozhodování bylo důležité – stalo se to nebo nestalo? Měli by to lidé vědět? Klasickým příkladem byl Štěpán a reportáž z ČKD. Nakonec se prosadilo, že to neskončí jeho projevem a že tam budou i nesouhlasné a kritické ohlasy.“

Čtvrtek 23. listopadu byl důležitý pro mne ještě z jednoho důvodu. Dozvěděl jsem se, že nás v televizi od toho dne už neřídí ÚV KSČ a jeho ideologické oddělení, ale federální vláda zastoupená náměstkem předsedy vlády Matějem Lúčanem. Opět v podání svého kolegy: „Celozávodní výbor KSČ zasedal, přijal bojovnou rezoluci žádající vyšetření a potrestání zásahu policie proti studentům, a chtěl od ústředního ředitele, aby se to ten večer přečetlo v Televizních novinách. Ten je ale poslal do háje, že od dnešního dne ho už neřídí strana, ale vláda, která teď bude rozhodovat.“

Jak ukázalo večerní vysílání, to rozhodování vláda už příliš nezvládala. Pro mne však ta informace byla něčím mimořádným a zlomovým, neboť bez schválení příslušného oddělení a odboru na ÚV KSČ se dvacet let v Československé televizi nerozhodlo téměř vůbec nic – včetně mé nomenklaturní funkce zástupce šéfredaktora, již jsem byl sedmý rok pouze pověřen, nikoli však schválen, jako člověk kádrově mírně podezřelý.

Pátek 24. listopadu mi téměř celý vypadl z paměti. Co se v ten den odehrálo, je všeobecně známo – plénium ÚV KSČ, demise celého předsednictva, televize večer vysílá na prvním programu část, a na druhém programu pak celé video studentů FAMU z demonstrace 17. listopadu. Je možné a pravděpodobné, že už v pátek večer jsem naložil Michala do auta a odjel ke svým rodičům do Louňovic. Je ale také možné, že jsem tam odjel až v sobotu ráno.

Z tohoto čtyřdenního vzpomínání bych rád ještě připomněl středu 22. listopadu pozdě večer. Jana se vrátila ze setkání iniciativní skupiny novinářů, kteří se sešli v restauraci v Riegrových sadech, aby se tu vyjádřili k politické situaci a vyzvali k vytvoření sdružení nezávislých novinářů. Nad radikálně formulovaným dokumentem jsme se tenkrát s Janou pohádali. Rád bych si ho někdy dnes znovu přečetl, také z toho důvodu, že mezi signatáři byl dnešní prezidentův tajemník Petr Hájek (jak vyplývá ze záznamů StB, která měla své lidi všude - viz: Žáček, Pavel. [V čele ŠTB](#), vydal Ústav paměti národa, Bratislava 2006, ISBN: 80-969296-3-1, str.129)

25.-26. listopad 1989

Sobotu 25. listopadu mám ve vzpomínkách spojenou s pobytem v Louňovicích u svých rodičů. I když za to nemohu dát ruku do ohně, mám pocit, že jsem den před tím do pozdní noci čekal na ostudnou tiskovku po plénu KSČ, kdy všichni novináři čekali na nějaké zprávy z pléna ÚV KSČ a dočkali se jen složení nového politbyra. Ale je také zcela možné, že jsem tu tiskovku zhlédl až ráno ze záznamu. Televizní svatořečení Anežky si nepamatuji. Je možné a zcela pravděpodobné, že jsem byl právě na cestě do Louňovic. Zcela určitě však vím, že na odpolední přenos z Letné jsem se díval se svými rodiči Annou (76) a Františkem (81).

Zdalo se mi, že přenos sledovali s určitou nedůvěrou a s obavami, zda se věci zase nějak nezvrtnou. Musel jsem to být já, kdo je přesvědčoval, že už nic nebude jako dřív, a že se nic zpátky nevrátí.

Pamatuji se, jak matka říkala: „Proč ten Havel tak útočí? Proč se nedrží trochu zpátky?" To v okamžiku, kdy svým krákoravým hlasem oznamoval, že je pro něj nepřijatelné, aby s ním ÚV KSČ jednal na nějaké nižší úrovni, že chce víc. Po přenosu jsem se šel projít a vydýchat na čerstvý vzduch. Teprve tam, na zasněžených lesních cestách, ze mne alespoň trochu spadlo napětí, ve kterém jsem žil celý týden.

Stále mne mrzí, že si nikdo nedal tu práci, aby v archivu Československé televize vyhledal zprávu o vysílání z toho dne, kdy se ČST snažila představit veřejnosti novou politickou pluralitu. Historici připomínají především premiérové účinkování Václava Havla v televizi po jednadvaceti letech. Nicméně v pořadu Na aktuální téma, které se vysílalo večer po hlavním programu vystupovali i další lidé. Kromě jiných filmový režisér Vorlíček, vojenský lékař Dufek, za svazáky Jan Prádler, Valtr Komárek, tajemník ČSSS Jan Škoda a také Jiří Jambor („bez nás reformních komunistů to nepůjde"). Nejen na mne, ale i zřejmě i na celou širokou veřejnost, obrovsky zapůsobil projev Valtra Komárka, který se okamžitě stal mediální hvězdou příštích dnů. Z jeho projevu si pamatuji především tyto věty: „*Nebojte se jich, oni jsou tak neschopní, že vám už nic neudělají.*"

Československou televizi v té chvíli zřejmě už ovládali vlastní zaměstnanci reprezentovaní stávkovým výborem a samosprávou, jejíž zárodky se vytvořily – alespoň podle zpravodaje GARÁŽ OF ČST – už v sobotu dopoledne. Nově nabytou svobodu využili programoví pracovníci tak, že okamžitě zařazovali do vysílání pořady, které dříve „nesměly". Jedním z prvních byl film Starci na chmelu, který v kinech tehdy už „směl". v televizi však nikoli. Myslím, že se vysílal právě v sobotu 25. listopadu 1989 večer. Ale jak už jsem napsal, chtělo by to potvrdit oficiální zprávou o vysílání.

Přestože tehdy neexistoval e-mail a nebyly žádné mobilní telefony, vzájemná komunikace vždy nějak fungovala. A tak jsem se dozvěděl, že se mám v neděli odpoledne či večer 26. listopadu dostavit na Kavčí hory, že tam, nikoli v Jindřišské, bude mimořádná redakční schůze. Hlavní budova Kavčích hor – na rozdíl od vedlejší zpravodajské budovy plné života, kde vše svítilo – připomínala zakletý zámek, s temnými chodbami, při jejichž stěnách se plížili šéfové a jejich tajemníci, pokud měli odvahu vykouknout ze svých kanceláří. Takový jsem měl pocit při cestě do jakési zasedačky (nevylučuji, že to bylo dabingové studio).

Účelem schůze bylo vybrat reprezentanta naší Hlavní redakce pořadů ze zahraničí pro nově zřízený orgán – Shromáždění zástupců pracovních kolektivů – který měl od té chvíle být rovnocenným partnerem vedení ČST. Tajemník redakce – zřejmě navedený šéfredaktorem Jamborem – se snažil prezentovat toto shromáždění jako veřejnou stranickou schůzi, což rasantně a rychle odmítl jeden z aktivních garážistů Zdeněk Dušek. Volby proběhly veřejným hlasováním, když oba kandidáti měli příjmení Šmíd. Bylo jasné, že zvítězí Šmíd Jan, který byl aktivní od samého počátku televizní revoluce. Já jsem se svojí kandidaturou souhlasil hlavně proto, aby ta volba nebyla opět manifestační. Pokud si vzpomínám, dostal jsem asi třetinu hlasů.

Na vrátnici jsem pak našel leták tohoto znění: "**POZOR – Nepřehlédni !!! Dělníci, technici, redaktori, všichni poctivě smýšlející, kteří tvoříte ten dělný a pracovitý kolektiv v Československé televizi!!! Nedejte se zmýlit falešnými sliby, nátlakem a gesty, mnohdy teatrálními, jak je v posledním období prezentují**

Obrázek 16 - leták sebraný na Kavčích horách v neděli 26. listopadu

někteří naši „kolegové a spolupracovníci“. Abychom byli konkrétní, tak pánové, kteří již nejsou ani hodni nosit legitimaci KSČ – Bažant, Havlíček, Mrzena a další, kteří se doslova a do písmene samozvaně postavili do čela tzv. obrody v ČST. Jediným a vládou jmenovaným představitelem, požívajícím právo řídit náš kolos ČST, který se nyní stává informačním centrem celého národa, je stále soudruh B a t r l a! Vyjádřete mu proto svoji podporu, především kázní a důsledným plněním svěřených úkolů, každý na svém pracovišti. Komunisté – pracovníci ČST, kteří uvažují a nepodléhají emocím jako jiní!!!“

Z Kavčích hor jsem odjel do centra Prahy a prošel se po Václavském náměstí. Byl zde klid, jenom vyvěšené plakáty a hloučky lidí před budovou Melantrichu svědčily o čemsi mimořádném, co se tady odehrávalo v minulých dnech. Podobně jako na Kavčích horách, také tady na Václaváku jsem si náhle uvědomil, že tento stát v tomto daném okamžiku již nikdo neřídí a nekontroluje, že je zcela bez vlády, že si ho řídí lidé sami, a že to přesto nějak funguje.

Ten večer jsem se ještě sešel se svým spolužákem Michalem Střídou. Šli jsme spolu na Smíchov podělit o své zážitky s Tondou Jirotkou. Nepochyboval jsem o tom, že druhý den se bude stávkovat.

27. listopad

Datem generální stávky moje vzpomínky rozvedené do jednotlivých dnů končí. Ráno od devíti, jako každé pondělí, se konala porada vedení. Šéfredaktor nám oznámil, že odpovědnost za státní rozhlas a televizi přebírá od ÚV KSČ federální vláda. Jinak se řešily provozní věci, rozdělení svodky došlých pořadů, harmonogram předávaček. Rutina, při níž se vedoucí tvářili, že ještě vedou. Již o víkendu složil – prý ze zdravotních důvodů - svojí funkci ústřední ředitel ČST Libor Batrla. Moje zápisky z porady však o tom mlčí, to znamená, že jsem se to musel dozvědět až v průběhu dne, když federální vláda dosadila do funkce ústředního ředitele ČST svého tiskového mluvčího Miroslava Pavla.

Ještě dopoledne, před stávkou, se po mně sháněl redaktor Lidové demokracie Jiří Vitula. Zde je parafráze našeho telefonického rozhovoru:

„Pane šéfredaktore...“

„Já nejsem šéfredaktor...“

„...ale řekli mi, že ho zastupujete“ (což byla pravda, neboť Jiří Jambor se již ve čtvrtek přesunul do Televizních novin a pak už se do řízení redakce příliš nepletl, první zástupce šéfredaktora Jirka B. si vzal dovolenou, takže administrativní chod redakce jsem pak měl na starosti, a to téměř až do konce roku, já).

„Co pro Vás mohu udělat?“

„Víte, já jsem ještě nedostal honorář za koncert u příležitosti Karajanova pohřbu...“

„Ale ten koncert se vysílal tuším už v srpnu a my jsme ho řádně proplatili. Dělal to přece pan Milan Friedl...“

„Jenomže panu Friedlovi jsem to napsal já.“

„O tom nic nevím. Víám jenom to, že pan Friedl svůj honorář dostal. Pro nás je ta věc uzavřená.“

„Ale ten pořad jsme s panem Friedlem připravovali společně, on to potom jenom přečetl, možná, že si to ještě upravil, ale původním autorem jsem byl já...“

Ještě chvíli se dohadujeme a diskuse končí závěrem: „když ten text dodáte písemně, tak vám ho jako spoluautorovi zaplatíme...“ (což se nakonec stalo, za dvě stránky podkladů jsme podepsal honorář 300 Kč)

Tenhle rozhovor měl pro mě ještě jednu osobní dimenzi. Jiří Vitula byl člověkem, který kdysi dávno, před 35 lety, spolu se svými kamarády přivedl moji sestru Evu do

novinářského prostředí. A byla to moje o sedm let starší sestra Eva Strusková, která se stala inspirací pro moji pozdější volbu novinářského povolání. Uvědomil jsem si, že jsem mluvil s člověkem, který kdysi dávno stál u výhybek, jež později ovlivnily i moji životní dráhu. V době normalizace si Jiří Vitula jako hudební recenzent vykupoval své pravidelné zájezdy do Salcburku servilitou, která ho učinila ne příliš oblíbeným členem novinářské obce. Bylo mi jasné, že při vědomí konce své novinářské kariéry se snaží z honorářů urvat ještě, co se dá. Že to ale bude dělat právě v den stávky, kdy celý národ byl na nohou, aby se vzpřímil a narovnal, to se mi zdálo být mírně nevkusné.

Ze dne stávky, pondělí 27. listopadu, mi utkvělo v paměti ještě několik dalších zážitků. Stávka měla začít ve dvanáct hodin, shromáždění televizních pracovníků se konalo na Kavčích horách. Na Kavčí hory jsem jel jako obvykle metrem. Při čekání na autobus na stanici Pražského povstání jsem se dal do řeči s dlouholetou dramaturgyní dětských pořadů Andulou J. Andula mi vyprávěla: „Teď, když herci stávkují, tak se některé věci přestaly točit. Hegerlíková mi však na natáčení přišla. To je dobře, protože to byl první obraz inscenace, a když se ta pohádka roztočila, tak už se asi těžko bude zastavovat.“

Když jsme se scházeli před vrátnicí na Kavčích horách, stál tam herec Petr Čepek. Oči měl podlité krví, zřejmě z nevyspání, možná i z alkoholu, beraní kožich měl rozepnutý, unaveně se klátil a těma krhavýma očima pozoroval nás, televizní lidi, kteří se tam scházeli. Držel jsem se svých kolegů v redakci. Když se proud televizních lidí dal na pochod, někteří přihlížející hlasitě komentovali: "Podívejme se, televize teď dělá revoluci a Jambor mezi nima.. ha ha."

Když jsme míjeli nedávno postavenou moderní budovu Obvodního výboru KSČ naproti pankrácké poště, dav začal skandovat: "Tady bude škola." (Tohle zbožné přání se nakonec nesplnilo, protože ta budova se k tomu vůbec nehodila. Dnes jsou tady restaurace a kanceláře nejruznějších firem, v letech 2001-2 zde rozbila svůj hlavní stan redakce bulvárního deníku Super.)

Po okružním pochodování na pankrácké pláni průvod ukončil svoji pouť u zadní vrátnice Kavčích hor, kde na improvizovaném lešení již stála připravená country kapela KTO (Kamarádi táborových ohňů), ve které tenkrát účinkoval bratr televizní hlasatelky Marty Skarlandtové Milan Hain, dnes majitel a ředitel divadélka Ungelt. Když skončily projevy, kapela KTO zahrála hymnu, přičemž Marta neopomenula připomenout, že kapela KTO byla režimem pronásledována, neboť jeden z jejích členů (Waldemar Matuška) odešel do zahraničí.

A ještě poslední zážitek z onoho stávkového dne. Když jsem se vracel metrem zpátky do centra, do Jindřišské ulice, potkal jsem tady Alenu Zatřepálkovou. Viděl jsem, že je mírně "ovíněna", když na mne vyhrkla: "Milane, co tomu říkáš? To se dějou věci, vid'?" A hned nato k mému překvapení sama pokračovala: "Ale víš, koho je mi docela líto? Jambora. On to teď bude mít dost blbě, ale on vůbec není takovej blbec, jak si o něm lidi myslí, nebo jak na obrazovce vypadá."

Alenu jsem poznal před dvaceti lety, když jsem začínal v Televizních novinách. Spravovala tam archiv zahraniční redakce, než ji po vytvoření centrální dokumentace potupně odsunuli k dálnopisům. Její bezprostřední reakce na události mne překvapila zvláště proto, že jsem znal její minulost. Alena pocházela z "lepší" rodiny pražského krejčího v Michalské ulici. Kdyby nebylo února 1948 a kdyby její rodiče nepřišli o živnost, mohla být perspektivní nevěstou pro bohaté ženichy. Já ji poznal už jako rozvedenou mladou dámu s pestrým životem a známostmi v uměleckých kruzích a dobře jsem si pamatoval, jak komentovala příchod Jambora do redakce Televizních novin před více než deseti lety:

"Ten idiot hned na mě začal dělat machra, proč prej nemám New York Times, jakoby mu nestačil International Herald Tribune. Hraje si na weltmana, ale podívej se na něj, jak se

oblíká. Nosí kalhoty na spadávání. Chlap s krátkejma nohama a nosí kalhoty na spadávání," ušklíbala se tenkrát pohrdavě.

V ten den stávky bych od ní čekal cokoli jiného, třeba "to je dobře, že komunisti půjdou od válu" nebo "to jsme se načekali, než to rupne", ale rozhodně ne obhajobu známého a na veřejnosti profláknutého televizního komentátora Jiřího Jambora. Ale možná, že to mělo svou logiku, když si člověk uvědomí, že z jejich tehdejších 53 let života strávila 20 let na lodi Československé televize, kde nechala kus svého života.

Dnem generální stávky 27. moje listopadové vzpomínání končí.

Doslov

Prosinec – život služební

V redakci pořadů ze zahraničí se po listopadových dnech konala řada diskusí a schůzí, z nichž ty nejbouřlivější probíhaly v oddělení umělecké realizace, tedy mezi dabingovými režiséry, mezi nimiž odjakživa panovaly prestižní i jiné sváry, nehledě na nevoli směřovanou na jejich šéfkou, která rozhodovala o nasazování režisérů na jednotlivé tituly, což mělo i své finanční dopady. Ve svém notesu mám poměrně podrobně zachycenou debatu z 11. prosince, při které se probíraly staré křivdy, a kde se také řešila otázka, kdo režiséry povede, když dosavadní nomenklatura dosazená vedoucí odstoupila (dostala se tam jako člen KSČ, protože mezi dabingovými režiséry – s dvěma výjimkami - členové KSČ nebyli, a ti, co byli, ti vedoucího dělat nechtěli).

Přestože se režiséři byli schopni sjednotit v odporu proti dosavadní vrchnosti a způsobu organizace práce, nedokázali překonat vzájemné rivality a strach před tím, že by jeden z nich jim mohl šéfovat. A tak moje návrhy na to, kdo v budoucnu povede jejich oddělení (návrh z pléna, aby je vzal pod křídla vedoucí výroby, režiséři hned odmítli), dopadly takto: pověřený redaktor z dramaturgie – 4 proti, 7 se zdrželo, veřejný konkurs – nikdo pro, všichni se zdrželi. Nakonec zvítězil návrh: pověřený dramaturg s předem stanovenou rotací této funkce – 5 pro, 1 proti 4 se zdrželi.

S výjimkou demise vedoucí umělecké realizace se však v naší redakci příliš nezměnilo – Jiří Jambor stále oficiálně šéfoval s tím, že pokud byl v zaměstnání, neopouštěl svoji kancelář. Běh redakce ovlivňoval už někdo jiný, především řadoví pracovníci, reprezentovaní směrem ke skladbě programu a k vedení televize zvoleným zástupcem Janem Šmídem. Já jsem stále úřadoval a podepisoval objednávky, které mi Honza Šmíd podstrkoval.

Dvanáctého prosince jsme měli zasedání Ústřední výběrové komise na zámku Myštěves/Blažkov (ČST ho později při restituci vrátila), kde nám náměstek Skácel vysvětloval, jak se ČST bude měnit. Čerpám ze svých poznámek: nový ředitel Miroslav Pavel svolal Politickou programovou radu, což měl být orgán řídící ČST reprezentující novou společenskou a politickou pluralitu včetně zaměstnanců ČST, měla se zpracovat Charta ČST, nový zákon o televizi, kádrové změny se měly řešit vypsáním konkursů apod. V poznámkách jsem také našel: *ÚRTN vyhlásila konkurz na nové moderátory – přihlásilo se 380 lidí*. Dnes předpokládám, že jednou z nich byla tehdy Jana Bobošíková.

Na tomto celostátním setkání na Blažkově jsem se kromě jiného od kolegyně Soni Kodajové dozvěděl, jak probíhal listopad v bratislavské televizi. Vyprávěla mi, jak už v úterý 21. listopadu se do Bratislavy dostal signál přímého přenosu garážové rebélie v Praze, který všichni mohli sledovat na vnitřním okruhu. Jak ten přenos sledovali šéfové zalezlí ve svých kancelářích a neschopní jakkoli reagovat. Jak se vyřešily přenosy z demonstrací v centru Bratislavy. Na rozdíl od Prahy tady nemusely do terénu vyjíždět přenosové vozy – prostě se

otevřela okna zpravodajského studia v budově bývalé banky na náměstí SNP, kamera se postavila do okna a mohlo se začít vysílat.

Těsně před Vánoci, byl to pátek dopoledne, došly do redakce zprávy o tom, že v Rumunsku začal převrat, a kdosi navrhoval, abychom nabídli do vysílání dokument Piemule (1984), absolventský film Jany Ševčíkové o životě českých vesnic v rumunském Banátu. Tento dokument redakce získala od FAMU díky tomu, že jsme Janě Ševčíkové poskytli filmový materiál a kameru na další natáčení v Rumunsku. O tom, že redakce zahraničních pořadů HRPZ čas od času dávala prostor lidem, kteří cestovali po světě, a umožnila jim natočit cestopisné dokumenty, na které ostatní redakce neměly peníze nebo kapacity, jsem psal už před šesti lety na [jiném místě](#). Jen tak mimochodem, byla to naše redakce HRPZ, která vysílala filmy Milana Maryšky ze Sibíře, protože Krátký film je v kinech nemohl uplatnit a my jsme Maryškovi pomáhali financovat jeho natáčení dodatečnou zakázkou.

Natáčení v Rumunsku – tuším v roce 1988 nebo 1989 – se od podobných případů (horolezci, cestovatelé) lišilo tím, že naše produkce poskytla Janě Ševčíkové nejen filmovou surovinu, ale také kameru, což byl krok nestandardní, téměř ilegální, proti předpisům ČST. Až po letech jsem se dozvěděl, že tu kameru obsluhoval Martin Vadas. Myslím, že to byla Jana Ševčíková, která přišla ten pátek s nápadem film Piemule okamžitě vysílat. Nabídli jsme ho Hlavní redakci programu a také k využití do Televizních novin. Dovolal jsem se tehdy k nově instalovanému šéfovi zpravodajství Petru Krulovi (schválen stávkovým výborem 12. prosince), který naši nabídku s díky odmítl s tím, ať si raději pustím televizi, neboť oni žádné žánrové obrázky z chudého Rumunska nepotřebují. A také ano – ČST už vysílala přímý přenos z Rumunska, kde v revolučním studiu vystupovala řada řečníků proti Ceaucescovi a opakoval se zde šot z manifestace, jež diktátora vypískala.

Neměl bych zapomenout také na vracení stranických legitimací. Protože jsem sdílel kancelář s úřadujícím předsedou ZO KSČ, byl jsem svědkem toho, jak lidé přicházeli, zaplatili ještě příspěvky za listopad, známku vylepili a legitimaci vrátili předsedovi. Některým z nich jsem se nedivil a chápal jsem je, většinou vstupovali pod nátlakem. Vzpomínám na jednu kolegyni, kterou šéf kdysi přijal na doporučení náměstkyně Balášové. Byla to hodná a nekonfliktní osoba, nicméně její aktivity a zájmy se pohybovaly převážně mimo rámec jejích televizních povinností, takže žádnou velkou pracovní posilou pro redakci nebyla. Když se nad jejím místem začaly stahovat mraky, rychle vstoupila do KSČ, čímž se stala nevyhoditelnou, neboť redakce musela plnit procenta, musela vyvažovat počtem straníků četné nestraníky, kterých bylo v HRPZ více než jinde. Samozřejmě, že tato kolegyně byla pak mezi prvními, kteří legitimaci vraceli.

Pro mne taková volba zpočátku nepřicházela v úvahu. Cítil bych se trapně před svými kolegy, navíc jsem ještě koncem roku 1989 věřil, že se KSČ zreformuje natolik, že se za členství v této straně člověk nebude muset stydět. Ve svém archivu jsem našel návrh programového prohlášení komunistů v ČST z aktivu 29. listopadu, ve kterém se kromě jiného žádá: mimořádný sjezd s přímou volbou delegátů, svobodné volby na jaro 1990 a „uzákonění takového volebního systému, který znemožní nastolení totalitní vlády kterékoli síly," vrátit se k roku 1968 a přehodnotit tehdejší „poučení u krizového vývoje", objektivní informování veřejnosti, zajistit přístup na obrazovku „všem politickým a společenským silám."

Kromě toho celozávodní konference KSČ v ČST 5. prosince rozpustila základní organizace a zrušila zdejší Lidové milice. KSČ se tímto způsobem z televizního života vypařila, členství se stalo soukromým byznysem každého z nás, a jak už jsem uvedl v předchozí vzpomínce, členská schůze ZO KSČ ze 16. listopadu byla skutečně moji schůzí poslední, i když to členství – alespoň formálně – ještě nějakou dobu, do 3. dubna 1990, trvalo.

Prosinec – život soukromý

Po dvou hektických listopadových týdnech jsme jeden z prosincových víkendů vyrazili na chalupu do Býkovce. Vzpomínám na zastávku v Pelhřimově. Byl večer, mrzlo, náměstí bylo prázdné, ale i tak tady byly zřetelné stopy politických zápasů. Na dolním konci náměstí, u národního výboru byla na nástěnkách vystavena jakási oficiální úřední prohlášení k situaci, zatímco místní občanské fórum si se svými plakáty zřídilo svoji základnu na horním konci náměstí u kostela. V samotném Býkovci bylo co vyprávět se sousedy, na zasněženou kapotu mi ráno kdosi prstem napsal „OF“.

Doma se diskutovalo o politice, přičemž v těchto diskusích jsem obvykle zastával spíše konzervativnější stanovisko. Například – ne Havel, ale Adamec by měl být prezidentem. Ne, že bych byl v zásadě proti, tušil jsem, že Havel se do čela dostane tak jako tak, ale podle mého názoru se to mělo stát až po volbách. Dubčeka jsem chápal jako symbol, nicméně o jeho politických schopnostech jsem si už od roku 1969 nedělal žádné velké iluze.

Bohužel, soukromé zážitky nemám časově zdokumentované tak jako zážitky pracovní, které mohu zrekonstruovat ze svých zápisníků. Nezbyvá tedy, než se spolehnout na paměť a časově neukotvené dojmy. Jeden zážitek však datum má – byla to sobota 16. prosince, kdy se v jedné z hal na Výstavišti konala ustavující hromada Syndikátu novinářů ČR. Vzpomínám na ni jako na jeden velký společenský večírek, na kterém jsme se my, co jsme pamatovali ještě 60. léta, potkávali po letech s lidmi, s nimiž jsme se dlouhou dobu neviděli, protože z médií odešli nebo byli odejiti v prověrkách po roce 1968.

Obrázek 17 – Pozvánka na schůzi, kde se zakládal Syndikát novinářů.

Ta setkávání po letech byla srdečná, nikdo nic nikomu ještě nevyčítal, a v podobné atmosféře se konala valná hromada, které se účastnilo zcela jistě několik stovek, ne-li dokonce něco přes tisíc

účastníků. Ten obrovský kolos moderoval Jiří Vala, zvládlo se i hlasování a Syndikát tak mohl spatřit světlo světa a dokonce institucionálně a majetkově navázat na předešlý Svaz novinářů, o což se zasloužil jeho tehdejší předseda Zdeněk Hrabica. (Mimořádnost toho faktu vystoupí do popředí při srovnání se situací v sousedních zemích. Zažil jsem například v Maďarsku, že se tam ještě několik let po politické změně hádaly dva novinářské svazy o majetek toho starého. Nemluvě o Polsku, kde dodnes existuje snad tucet novinářských svazů.)

Ona obrovská sobotní party na Výstavišti se pak plynule přeměnila v soukromý večírek u nás doma, z něhož si pamatuji jen to, že Karel Oujezdský jej nehodlal ukončit ani, když ostatní návštěvy odešly, a tak nakonec u nás v obýváku na zemi přespal. Tu noc jsem se příliš nevyspal, protože v neděli ráno odjížděl Martin (dnes nevím, zda s kamarády nebo s Janou) na jednodenní zájezd do Vídně, které se tehdy za pár stovek masově organizovaly.

Ještě před Silvestrem, který jsme slavili v Býkovci a u kamarádů v Bednářečku, celá naše rodina odjela do Rakouska. Prostě jen tak, bez peněz, na jeden den, jen pro ten pocit, že můžeme cestovat bez výjezdní doložky, jen s pasem a jakýmsi evidenčním lístkem, který se odevzdával na hranici. Překročili jsme ji za Novou Bystřicí, jeli jsme až do Křemže ke břehům Dunaje. Zpátky jsme to vzali přes Gmünd a České Velenice. Náměstí ve Gmündu bylo plné Čechů, Rakušané byli velice přátelští, zvláště když jsem na ně promluvil německy.

Doba byla plná nečekaných setkání i událostí. Někdy v polovině prosince do mé kanceláře v Jindřišské vešel Dušan Neumann, můj spolužák a bývalý kolega z motoristické

redakce ČST. Někdy po roce 1980 jsem od něj dostal pohled, na němž mi sděloval, že přesunul své bydliště na neurčito do USA, a že se snad ještě někdy uvidíme. Tenkrát jsem to pokládal za fantazii a jeho zbožné přání, ale v prosinci 1989 tu náhle stál mezi dveřmi, s videokamerou, se kterou přijel natáčet do Prahy.

Na Václavském náměstí na mě znenadání, také ještě v prosinci, zavolala Božena Šnelerová, kolegyně z fakulty, která se legálně provdala do Nizozemska, a přijela do Prahy na Vánoce. Zorganizovala setkání s dalšími spolužáky, o kterém dnes nemohu s jistotou říci, zda se konalo ještě v prosinci nebo až začátkem ledna. Co vím však jistě, je to, že jsme se sešli v hospodě na rohu Sokolské a dnešního Fügnerova náměstí, kde jsme obsadili poslední volný stůl v místnosti u výčepu. Za chvíli přišel za námi číšník, zda by si k našemu stolu nemohli přisednout dva lidé. Odmítli jsme, protože měli přijít ještě další kamarádi. Nakonec ty dva muže středního věku číšník usadil jinde. V průběhu večera kdosi z naší party se vrátil z návštěvy záchodu s novinkou. Tam vzadu v hospodě prý sedí spolu Tigrid a Vaculík. Jindy by to byla senzace, v této době však pouhá epizoda. Nicméně pochopil jsem, co ti neslaní nemastní hoši v teslových sáčkách, které nám chtěl číšník přidat ke stolu, a kteří si objednali obligátní sedmičku bílého, mají na starosti. Havel byl sice už na cestě na Hrad, StB však jela ve starých kolejích.

Škoda, že si nemohu upamátovat datum večírku, který se udál v Lublaňské ulici, v bytě Ervína Matese. Musel se konat někdy v prosinci a důvodem našeho setkání byla návštěva Alenky Redlingerové z Bánské Bystrice, která přijela ke svým rodičům na Vánoce. (Dnešní generace asi těžko pochopí, jak jsme se mohli operativně svolávat bez mobilních telefonů.) Sestava hostů byla podobná jako u nás 17. listopadu, s návdavkem návštěvy ze Slovenska, se svojí ženou tu byl také MUDr. Mirek Borecký.

Jeden z pozvaných hostů, Michal S., se dostavil až pozdě večer, a bylo na něm vidět, že je něco v nepořádku. Už dřív měl někdy problémy s psychickou rovnováhou, ale vždy to svoji inteligenci a vůli ustál. Tentokrát toho asi na něj bylo moc. Přišel opilý, celý brunátný, měl zraněný obličej z nějaké hádky někde v hospodě, a mluvil mírně z cesty. Jak se později ukázalo, ten den se Michal S. zbláznil, a ten den začala jeho cesta k léčení a k invalidnímu důchodu. Doba byla na psychiku náročná.

Možná bych měl také připomenout rodinnou poradou, která se týkala naší budoucnosti a také budoucnosti mého švagra Jiřího Weinera, bratra Jany. Jako člověk s tiskárenskou praxí dostal nabídku podílet se na organizaci vydávání Lidových novin, a zvažoval, zda má opustit svoji dobrou pozici v zaměstnání, kterou si budoval několik let. Když se mě zeptal na názor, odpověděl jsem, ať se nebojí zkusit něco nového. Je ještě mladý. O Janě jsem si však myslel, že by bylo lepší, kdyby zůstala ve Svobodném slově, které jsou zavedené a mají profesionální zázemí a perspektivu. To bylo v prosinci 1989. Za několik měsíců se ukázalo, že Svobodné slovo perspektivu díky politice svého vydavatele ztratilo a Jana spolu s dalšími jejími kolegyněmi (Gerová, Spáčilová, Kvačková aj.) přešla do Lidových novin.

Volbu Václava Havla jsem nijak zvlášť neprožíval. Víc mě zajímalo, že se věci hýbají ve vládě a také u nás v televizi, a to směrem k racionalitě a svobodě úsudku. Do Nového roku 1990 jsem vstupoval se zvědavostí, jak se věci dál budou vyvíjet. O svou budoucnost jsem se nebál. Důležité bylo pro mě to, že v březnu 1990 mělo končit moje splácení dluhů, a že tíha odpovědnosti za živobytí rodiny už neležela jenom na mně, protože Janě se otevíraly nové obzory a nové možnosti.

Dostala se do centra událostí a hodně toho využívala, a já jí to přál. Vzpomínám, jak mezi vánočními dárky byly kousky ostnatého drátu, které Jana přivezla z památného stříhání na hranicích, jehož se účastnili ministři zahraniční Dienstbier a Genscher. Když televize promítá archivní závěry z této události, vždy si všimnu červeného svetru Jany v pozadí.

Tolik osobní vzpomínky, které jsem posbíral ze zrušených blogů a dal je dohromady s některými dokumenty. Toto shrnutí jsem zpracoval jako reakci na historický kýč televizního seriálu Vyprávěj.

x x x

Dokumentace k listopadovým událostem je mj. v „Závěrečné zprávě vyšetřovací komise FS pro objasnění události 17. listopadu 1989“ zveřejněné na sněmovním webu jako [sněmovní tisk č. 1236](http://www.psp.cz/eknih/1990fs/tisky/t1236_01.htm) - http://www.psp.cz/eknih/1990fs/tisky/t1236_01.htm

Internetová adresa [studie](http://www.ustrcr.cz/data/pdf/publikace/securitas-imperii/no16/134-193.pdf) Pavla Žáčka o údajné smrti Martina Šmída je <http://www.ustrcr.cz/data/pdf/publikace/securitas-imperii/no16/134-193.pdf>

Své neúspěšné pokusy přesvědčit české novináře, že Zifčák je lhář, který mrtvého studenta nikdy úmyslně nehrál, jsem popsal v několika komentářích na těchto adresách:

<http://www.louc.cz/09/2021120.html>

<http://www.louc.cz/04/111117.html>

<http://www.britskelisty.cz/9903/19990304f.html>

<http://blog.aktualne.centrum.cz/blogy/milan-smid.php?itemid=8113>

Na závěr ještě několik dokumentů z mé korespondence s ÚV KSČ a policií.

Obrázek 18 - ÚV KSČ odpovědělo na můj dopis již 22. listopadu

**MINISTERSTVO VNITRA
A ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČSR**

PRAHA 7, pošt. schr. 62/INČ PSČ 170 89

c. j. INČ-801/St-89

Dot: 6. prosince 1989

PhDr. Milan Šmíd

Písecká 1

130 00 PRAHA 3

Potvrzujeme příjem Vašeho dopisu ze dne 16.11.1989 a sdělujeme, že jsme jej postoupili k vyřízení správě SNB hl.m. Prahy a Středočeského kraje.

N á č e l n í k :
Mjr. JUDr. Václav VAŠÁK

NOSITEL RADU RUDE ZASTAVY A RADU PRÁCE

**SPRÁVA SBORU NÁRODNÍ BEZPEČNOSTI
HLAVNÍHO MĚSTA PRAHY A STŘEDOČESKÉHO KRAJE**

119 01 Praha 01, poštovní schránka 2

inspekce náčelníka

c. j. KS-6/IN-2-90

Dot: 26. února 1990

Michal Š m í d
nar. 25.4.1973

ul. Písecká č. 1

P R A H A 3

K Vašemu oznámení na poškození občanského průkazu a fyzické napadení přísl. SNB dne 15.11.1989 kolem 19,00 hod. v Praze 1, Malé náměstí sdělují, že provedeným vyšetřováním po vyčerpání všech dostupných možností se nepodařilo zjistit skutečností opravňující konat trestní stíhání proti určité osobě. Z těchto důvodů bylo trestní stíhání dne 26.2.1990 podle § 173 odst. 1, písm. e) tr. řádu přerušeno.

Pokud bude pachatel v této trestní věci zjištěn, budete o této skutečnosti písemně informován.

Výšetřovatel, inspekce
Mjr. František Čládek